

Treball de Recerca

UNA TRAJECTÒRIA PLENA D'OBSTACLES

VEUS DE L'AVENÇ I RESISTÈNCIES DE LA LLUITA FEMINISTA EN ELS MOVIMENTS ANTICAPITALISTES



Pseudònim:

Virginia Sastre

A les meves companyes de lluita,

ÍNDEX:

INTRODUCCIÓ	5
1. LA TEORIA ANARQUISTA	7
1.1. Orígens de l'anarquisme	7
1.2. Corrents anarquistes	8
2. EL FEMINISME DINS DE L'ANARQUISME: L'ANARCOFEMINISME	10
2.1. Orígens del feminisme anarquista	10
3. LA TEORIA MARXISTA	13
3.1. Orígens del marxisme	13
3.2. Corrents marxistes	13
4. EL FEMINISME DINS DEL MARXISME	15
4.1. Orígens del feminisme marxista	16
5. EL FEMINISME DINS DELS PAÏSOS SOCIALISTES	20
5.1. Cuba	20
5.2. Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS)	23
6. EL FEMINISME LIBERAL	26
6.1. Introducció	26
6.2. Què és el feminisme liberal?	26
6.3. Les etapes del feminisme liberal	27
7. EL FEMINISME DINS DELS PAÏSOS CAPITALISTES	30
7.1. Espanya	30
7.2. Aràbia Saudí	31
7.3. Iran	32
7.4. Suècia	33
CONCLUSIONS	35
AGRAÏMENTS	38
BIBLIOGRAFIA	39
WEBGRAFIA	39
ANNEXOS	46
Annex 1: Transcripció de les entrevistes	46
Annex 1.1. Conxita Parcerisas	46
Annex 1.2. Clàudia Palà	49
Annex 1.3. Montserrat Margarit	56
Annex 1.4. Gemma Boix	77
Annex 1.5. Conxa Comas	86
Annex 1.6. Alba Gràcia	90

INTRODUCCIÓ

Aquest treball de recerca consisteix en una anàlisi social sobre com s'ha tractat la lluita feminista dins dels moviments anticapitalistes a Catalunya i dins les experiències socialistes que alguns països han viscut, i, contràriament, com s'ha tractat en el món capitalista. Per fer-ho, vaig començar fent-me la pregunta de si és compatible viure en un sistema capitalista però amb perspectiva de gènere, de la mateixa manera que em vaig preguntar si els sectors anarquistes o comunistes han tingut espais per treballar aquesta qüestió. La meva hipòtesi ha estat, doncs, que tot i que l'anticapitalisme inclou el feminisme en les seves idees, no sempre ha estat així. Així doncs, en aquest treball, he intentat posar llum al fet que en aquests sectors s'hagi tractat a les dones d'inferiors, insignificants i impertinents.

Pel que fa a la motivació que m'ha portat a escollir aquest tema i desenvolupar-lo és el fet que des de ben petita m'ha encuriolit el tema de les lluites transgressores i sempre m'han resultat interessants. A mesura que he anat fent-me gran, he començat a comprendre els seus motius i a empatitzar-hi. Per una altra banda, sent una dona, he viscut diverses discriminacions durant la meua vida que m'han fet tornar combativa i lluitadora per la igualtat. Així doncs, la combinació del meu costat anticapitalista amb el meu feminista ha fet sorgir aquest treball de recerca.

Pel que fa a la rellevància, penso que aquest tema pot interessar, ja que és una qüestió força desconeguda. És a dir, les notícies revolucionàries sempre encapçalen els titulars, però mai veiem qui duu a terme aquestes revolucions i encara menys les dones que ho fan possible. Per aquest motiu, he anat a buscar les protagonistes d'aquestes lluites i he realitzat entrevistes a persones vinculades al feminisme a Manresa, amb el que opino que es podrà veure un clar punt de vista intern que ens aporti molt coneixement.

Quant a la metodologia, en primer lloc, després de decidir el tema, vaig començar a fer recerca virtual sobre l'anarquisme, el marxisme i el feminisme. Em vaig trobar amb un munt de bibliografia i llocs web que parlaven sobre aquestes temàtiques i em vaig informar tant com vaig poder. Després, vaig intentar plasmar el meu coneixement adquirit en aquest treball de manera sintetitzada i comprensible. Un

cop acabada la recerca teòrica per internet, vaig passar als llibres, anant a biblioteques i llibreries per veure què hi havia sobre el tema. En tercer lloc, em vaig encaminar cap al món pràctic i real i vaig decidir fer entrevistes a dones de diverses edats que han estat en aquests moviments, ja que vaig pensar que seria ben interessant i em donaria a conèixer la realitat. Fent les entrevistes vaig adonar-me que funcionava com una cadena. Em refereixo al fet que en conèixer a una dona, ella em donava el contacte de tres diferents, i aquestes tres me'n donaven de tres més... formant una xarxa. Va ser una experiència profitosa i irrepetible. En l'àmbit personal, les entrevistes a dones grans van fer-me créixer, ja que he començat a donar-li valor a fets que dono per suposats; i les entrevistes a dones joves m'han reafirmat el que ja sabia i m'han ofert més coneixement internament. Una vegada realitzades, vaig organitzar i presentar una taula rodona amb el tema principal del treball com a debat a l'espai cultural de la biblioteca del Casino de Manresa.

Tenint tot això en compte, he dividit el meu treball en els següents apartats: primerament, en el marc teòric parlo sobre l'anarquisme, el marxisme i el feminisme dins dels dos darrers moviments. També, hi trobareu una mica d'informació sobre quines polítiques feministes s'han aplicat en els països socialistes, concretament, en l'URSS i Cuba, ja que m'han semblat els països en què més pensem quan parlem d'aquests règims. Finalment, per acabar la teoria, hi ha una petita recerca sobre si seria possible un feminisme liberal, capitalista, i com està succeint això a l'Estat espanyol.

1. LA TEORIA ANARQUISTA

L'enciclopèdia diu que l'anarquisme és “la doctrina politicosocial que preconitza la llibertat total de la persona humana i la desaparició de l'estat i de la propietat privada, que són considerats opressors i explotadors del poble.”

Es tracta d'una filosofia política que pretén arribar a societats sense estat les quals siguin governades per associacions lliures no jeràrquiques.

L'anarquisme es constitueix dels següents pilars:

- L'acció directa: el rebuig de tot sistema provinent de l'Estat com la democràcia representativa, tota negociació amb la patronal, tot sistema burocràtic, i en alternatives com l'autogestió, l'educació llibertària, la desobediència civil i, en alguns casos, la violència.
- Antiautoritarisme: rebuig a tota concentració de poder en un líder o en una elit.
- Autogestió: gestió directa d'una organització pels seus participants. Per posar un exemple, en una empresa tots els treballadors serien els seus propietaris i empresaris.
- Federalisme: per evitar la concentració de poder, es busca la representació de cada sector de la societat, a través de sindicats, associacions...
- Desobediència civil: es busca que els ciutadans no compleixin col·lectivament les lleis o normes d'un govern, per així provocar-ne la no-aplicació.

1.1. Orígens de l'anarquisme

La paraula anarquisme com a tal prové del grec, i es compon dels vocables an- (“sense”) i arkhé (“poder o mandat”), i va sorgir per anomenar les etapes de buit de poder que van sorgir després de la Revolució Francesa i la caiguda de la monarquia a finals del segle XVIII. Era un terme despectiu, per cridar els partidaris del desordre i el terror revolucionari (tant Robespierre com els Enragés van ser anomenats anarquistes).

Ara bé, els primers moviments anarquistes contemporanis van ser fills del moviment obrer de principis del segle XIX, la lluita del qual buscava millorar les condicions de

treball del proletariat, que eren particularment ferotges al començament del capitalisme industrial.

El comunisme llibertari i l'anomenat socialisme utòpic, i vessants si es volen més radicals del sindicalisme, van jugar un rol fonamental en la creació de l'anarquisme, sobretot quan sorgís una esquerra revolucionària però autoritària, que proposava un Estat fort i únic.

Els anarquistes, enemics de tota mena d'autoritat i opressió, veurien amb mals ulls l'anomenada dictadura del proletariat i s'emanciparien per crear les seves pròpies militàncies i vessants polítics i socials. Segons Bakunin (1873), en la dictadura del proletariat, el govern funciona "de dalt a baix per mitjà de la minoria intel·lectual, és a dir de la més privilegiada, de qui es pretén que comprèn i percep millor els interessos reals del poble que el mateix poble".

1.2. Corrents anarquistes

Pel que fa a les escoles de pensament clàssiques, tenim:

- El mutualisme, associat amb Pierre-Joseph Proudhon, es basa en la reciprocitat, la lliure associació, el contracte voluntari, la federació, i el crèdit i la reforma monetària.
- L'anarquisme individualista posa èmfasi en l'individu i la seva voluntat per sobre de qualsevol mena de condicionants externs, com els grups, la societat, les tradicions i els sistemes ideològics. Va atreure artistes i intel·lectuals bohemis defensors de l'amor lliure i els mètodes anticonceptius, naturistes individualistes, lliurepensadors i activistes anticlericals.
- L'anarquisme social és l'escola de pensament més gran de l'anarquisme. Rebutja la propietat privada, promou la cooperació i l'ajuda mútua i proposa un sistema amb la propietat comuna dels mitjans de producció i control democràtic de totes les organitzacions, sense cap autoritat governamental o coerció.
- L'anarquisme col·lectivista, associada amb Mikhail Bakunin i Johann Most. Els anarquistes col·lectivistes s'oposen a qualsevol propietat privada dels mitjans de producció, defensant que la propietat ha de ser col·lectivitzada,

aconseguint-ho amb la revolució violenta. Tot i que defensa un sistema de salaris adequant-se al temps treballat i no a la necessitat, aquest tipus d'anarquisme no s'oposa a l'objectiu d'un sistema comunista.

- El comunisme llibertari, o anarcocomunisme, defensa un món on la propietat privada i l'estat serien suprimits i s'organitzaria la societat a través de federacions de treballadors que dirigirien la producció i totes les decisions per mitjà de la democràcia directa. Els diners serien suprimits, i la gent es regiria pel principi "cada un dona segons les seves capacitats, cada un rep segons les seves necessitats".
- L'anarcosindicalisme és una branca de l'anarquisme que se centra en el moviment obrer. Els anarcosindicalistes veuen els sindicats com una força potencial per al canvi social revolucionari, reemplaçant el capitalisme i l'estat per una nova societat democràticament autogestionada pels treballadors. Els principis bàsics de l'anarcosindicalisme són la solidaritat, l'acció directa i l'autogestió.

L'anarquisme també té escoles de pensament postclàssiques, que inclouen l'anarquisme verd, l'anarcofeminisme, l'anarcopacifisme, l'anarcoindependentisme entre d'altres.

2. EL FEMINISME DINS DE L'ANARQUISME: L'ANARCOFEMINISME

Segons la Confederació Nacional del Treball (CNT),

L'anarcofeminisme és el feminisme que no cerca i rebutja explícitament la legitimació de les seves idees, discursos i accions per part de l'Estat. Com cal esperar, manté distància amb les estructures de l'Estat i les seves institucions, i tal com va tot des que el món és món, l'anarcofeminisme està enganxant fort en trobar-se en una posició ideal per identificar les violències que s'exerceixen en tots els àmbits haguts i per haver-hi. Entenem que la mateixa idea del poder centralitzat en un ens, governs i administracions, és violenta en si mateixa per fonamentar-se en la desigualtat de les persones i en la jerarquització dels qui habitem un territori determinat. L'anarcofeminisme cerca la ruptura d'aquesta desigualtat de base i la creació de relacions horitzontals capaces de construir-se sobre l'equitat-equitat absoluta i respecte a la diferència. Aquesta construcció passa inevitablement per dinamitar les estructures econòmiques creades pel capitalisme, que se sostenen sobre l'explotació sistemàtica de les persones categoritzades com a dones i altres persones que viuen als marges de la nostra societat.

Alhora, una de les característiques del feminisme anarquista, no és un feminisme que doni suport a les urnes sinó que practiqui l'autogestió, l'acció directa i el suport mutu. A més, l'anarcofeminisme és un feminisme radical, segons la CNT.

Pel que fa a la relació patriarcat-autoritat, Peggy Kornegger (1977), una de les exponents estatunidenques més importants de l'anarcofeminisme, va dir:

Si volem "fer caure" el patriarcat, necessitem parlar d'anarquisme per saber què significa exactament i fer-lo servir com a plataforma per transformar-nos a nosaltres mateixes i a les estructures de la nostra vida quotidiana. Feminisme no significa poder empresarial femení ni una dona presidenta; significa absència de poder empresarial i absència de presidents. Les Esmenes per a la Igualtat de Dret no transformen la societat, només donen a les dones el "dret" d'ingressar a una economia jeràrquica. Desafiar el sexisme significa desafiar tota jerarquia econòmica, política i personal; en altres paraules significa una revolució anarcofeminista.

És a dir, no concep un món feminista on hi hagi un Estat o el capitalista, ja que ambdues són formes d'opressió.

2.1. Orígens del feminisme anarquista

El feminisme anarquista troba els seus orígens en les dones que comencen a qüestionar si l'anarquisme tracta la lluita de gènere, i teoritzen que només amb una societat anarquista s'aconseguiria obtenir una societat igualitària en relació amb el sistema patriarcal.

Així doncs, coneixem les tres següents dones crucials pel desenvolupament d'aquest feminisme:

Emma Goldman (1869–1940)

Emma Goldman va ser una escriptora anarquista d'origen lituà sobrenomenada “la dona més perillosa d'Amèrica”. Goldman es va començar a interessar per l'anarquisme durant la seva arribada als Estats Units d'Amèrica, l'any 1885. Va participar en l'intent d'assassinat de l'empresari Henry Clay Frick el 1893, la causa del qual va ser el fet que l'Agència Nacional de Detectius Pinkerton va matar vaguistes que lluitaven per la jornada laboral de 8 hores en les seves fàbriques. Les seves idees revolucionàries la van portar a la presó i exili a l'URSS, entre altres països. Va acabar al Canadà, des d'on va viatjar per donar el seu suport als anarcosindicalistes de la Guerra Civil Espanyola.

Pel que fa al feminisme, es diu que Goldman va ser una dona contra el seu temps: el caràcter avantguardista de les seves idees va arribar a sollevar a Kropotkin, que la va considerar excessivament avançada. Va ser anomenada per la premsa sensacionalista la “reina dels anarquistes” i va simbolitzar durant la seva època les posicions d'autonomia femenina, d'amor lliure, d'una manca total de prejudicis...



Emma Goldman. Extret de "Emma Goldman", Wikipedia.

Fins i tot va arribar a defensar els homosexuals, cosa que gairebé cap revolucionari notori del seu temps es va atrevir a fer. En la seva formació revolucionària, Emma va ser abans feminista radical que anarquista. Alix Shulman, escriptora feminista, va dir:

Va fer servir la doctrina anarquista per explicar l'opressió que patien les dones, ja que sabia molt bé que l'arrel d'aquesta opressió era més profunda que les institucions. Quan el seu anarquisme entrava en conflicte amb el seu feminisme, reaccionava sempre com a feminista. A semblança de moltes dones de l'esquerra actual, es va rebel·lar quan els homes radicals la menyspreaven pel fet de ser dona... L'ideari personal d'Emma era força diferent del dels corrents feministes aleshores predominants, entre els quals l'anarquisme no es comptava. No podia estar d'acord de cap manera amb les sufragistes, ni als mitjans ni als fins; Emma no considerava el sufragi una conquesta important i encara menys per formar part d'una democràcia burgesa. Estava una mica més d'acord amb les socialistes que posaven un èmfasi notable en l'emancipació econòmica de la dona, però considerava els partits com una cadena i desconfiava de qualsevol programa polític. Per a Emma era molt més rellevant el factor ideològic i creia que el centre del problema radicava en el masclisme, en el fet que els homes eren “tirans inconscients”. La submissió femenina actuava com un “tirà intern”.

Voltairine de Cleyre (1866-1912)

Voltairine de Cleyre va ser una escriptora feminista i anarquista nord-americana, va oposar-se a l'estat, el matrimoni i el domini de la religió en la vida sexual i quotidiana de les dones. Es va identificar com a individualista.

En el seu assaig *In Defense of Emma Goldman and the Right of Expropriation* (*En defensa d'Emma Goldman i del dret d'expropiació*, de 1894), afirma:

La senyoreta Goldman és una comunista; jo soc una individualista. Ella desitja destruir el dret de propietat, jo desitjo de fer-lo valer. Jo faig la guerra contra el privilegi i l'autoritat, de manera que el dret de propietat, el dret real del qual és propi de la persona, és aniquilat. Ella creu que la cooperació substituirà completament la competència; sostinc que la competència d'una manera o altra sempre existirà, i que és altament desitjable que així sigui. Però si ella o jo tenim raó, o totes dues estem equivocades, d'una cosa estic segura; l'esperit que anima Emma Goldman és l'únic que emancipa l'esclau de la seva esclavitud, el tirà de la seva tirania - l'esperit que està disposat a atrevir-se i a patir.



Voltairine de Cleyre. Extret de "Voltairine de Cleyre", Wikiberal.

3. LA TEORIA MARXISTA

El marxisme és el conjunt de doctrines polítiques, econòmiques i filosòfiques encunyades pels pensadors alemanys Karl Marx i Friedrich Engels. Proposa abolir la propietat burgesa i el lliure mercat, amb els mitjans de producció passant a ser propietat de l'Estat.

Segons Marx (1867), els seus principis són:

- Societat igualitària: no hi poden haver classes socials.
- Abolir la propietat privada: tot ha de ser de tots.
- El capitalisme explota els treballadors: concretament, es queda amb part del fruit de la seva feina (plusvàlua).
- El valor del treball es mesura per hores de producció: segons Marx, a més hores de producció, més valuosa la producció.
- Reducció del consum: consumir el que és necessari.
- Autosuficiència: la societat ha de poder produir el que necessita sense demanar-ho a altres països o comunitats.
- Mitjans de producció en mans de l'Estat: així doncs, estaran en mans del poble.
- Mitjans de comunicació en mans de l'Estat.

3.1. Orígens del marxisme

La doctrina marxista va aparèixer a mitjan segle XIX a partir dels filòsofs, sociòlegs i economistes Karl Marx i Friederich Engels, basant-se en obres com *El manifest comunista* (1848) i *El capital* (1867).

3.2. Corrents marxistes

A continuació, alguns dels principals corrents marxistes són:

- El socialisme és el cos teòric central del moviment obrer europeu a partir de la segona meitat del segle XIX, nascut de la I Internacional (o AIT), amb un plantejament que defensava la participació política de la classe obrera en partits.

- Leninisme és el conjunt d'aportacions polítiques, econòmiques i filosòfiques desenvolupades pel líder bolxevic Vladimir Lenin dins del marxisme. Una de les aportacions més importants de Lenin va ser la qüestió de l'organització comunista. Argumentava que la lluita econòmica del proletariat només el portaria a adquirir una ideologia sindicalista i que la consciència marxista i revolucionària havien de ser introduïdes des de fora.
- El trotskisme en termes generals, representa una contraposició a la visió que va aplicar Stalin de marxisme-leninisme i les seves teories sobre el "socialisme en un sol país" i la "revolució per etapes".
- Luxemburgisme es refereix al moviment marxista revolucionari creat per Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht, conegut pel nom de Lliga Espartaquista (annexos), que es caracteritzava pel seu rebuig total de la guerra de 1914 i la seva defensa de la democràcia obrera davant de la *visió militarista del partit* que atribuïen a Lenin. La frase de Karl Marx "l'emancipació dels treballadors serà obra dels treballadors mateixos" era el punt de partida de les seves idees.
- Estalinisme és el terme utilitzat per referir-se al conjunt de sistemes polítics amb elements comuns o afins als desenvolupats o implementats durant el mandat de Stalin, una sèrie de transformacions o *deformacions burocràtiques* amb noves situacions de dominació i contradicció de classes, el que els converteix en radicalment oposats a la filosofia autogestionària i democràtica del socialisme.

També hi ha altres moviments marxistes com el maoisme, el juche o el nacional-bolxevisme.

4. EL FEMINISME DINS DEL MARXISME

El feminisme marxista és una branca del feminisme que defensa l'abolició del capitalisme i la implantació del socialisme, partint que el sistema capitalista comporta l'opressió de les dones, materialitzada en desigualtat econòmica, confusió política, moral burgesa i relacionals socials insalubres.

La subordinació de la dona és vista com una forma d'opressió que és mantinguda perquè serveix als interessos del capital i de la classe dominant. L'actual problemàtica del feminisme marxista és que la lluita de classes marxista és traslladada a una lluita de gèneres, en la qual la dona assumeix el rol de classe proletària oprimida i l'home el de patró opressor.

Així doncs, el marxisme argumenta que intentar la igualtat en un sistema de classes és impossible; l'opressió de les dones és un símptoma d'una forma d'opressió molt més bàsica: el sistema capitalista d'organització social. Per consegüent, l'alliberament de la dona només podria assolir-se en una societat sense classes, ja que en una economia capitalista la discriminació no pot ser absolutament abolida.

Les dones han de formar part de la classe treballadora per, conjuntament amb els homes, enderrocar la dominació de classes. És a dir, la teoria marxista clàssica considera que la desigualtat de gènere és una condició social de segon ordre, és a dir, que primer cal posar fi a les classes socials i serà llavors quan s'aconseguirà l'emancipació de la dona, segons la Viquipèdia. Per afirmar-ho, Trotski (1937-38) escrivia: "L'emancipació genuïna de les dones és inconcebible sense un augment general de l'economia i la cultura, sense la destrucció de la unitat familiar econòmica mesquí-burgesa, sense la introducció de la preparació socialitzada d'aliments i l'educació."

Una de les crítiques més importants que es va fer al marxisme tradicional va ser que no es va referir a l'opressió de la dona a la vida privada, per exemple el treball domèstic, la criança dels fills i la violència domèstica.

Als països on la política marxista es va posar en pràctica, com Rússia i Cuba, el rol de les dones al camp laboral va canviar, però no ho va fer el rol dins de la llar. Això

va significar per a la majoria de les dones tenien una doble càrrega: una a la feina i l'altra a la llar.

4.1. Orígens del feminisme marxista

El feminisme marxista s'origina amb les dones que comencen a qüestionar si el marxisme tracta la lluita de gènere, i assenyalen que només amb el socialisme podríem tenir una societat igualitària pel que fa a la discriminació de gènere.

Així doncs, coneixem les tres següents dones crucials pel desenvolupament d'aquest feminisme:

Clara Zetkin (1857-1933)



Clara Zetkin. Extret de "Clara Zetkin",
Biografiasyvidas.

Clara Zetkin va néixer el 1857 a Weidenau (Sajonia) i es va afiliar al Partit Socialdemòcrata Alemany (SPD) el 1881. Va exiliar-se a França i Suïssa, on va escriure literatura clandestina i va conèixer a nombrosos líders socialistes. Deu anys després, va tornar a Alemanya i, des de Stuttgart, va editar el diari de dones socialistes Die Gleichheit ("Igualtat") i va intentar la reorganització de la secció femenina del partit. El 1907 va ser col·laborant a la fundació del Congrés Internacional Socialista de Dones, i el 1910, en el context d'una altra conferència de dones socialistes celebrada a Copenhaguen, va proposar que el 8 de març fos el Dia Internacional de la Dona, resolució que va quedar aprovada des d'aleshores.

Amiga personal de Lenin i Luxemburg, Zetkin va organitzar la primera conferència internacional de dones contra la Primera Guerra Mundial (1915); va ser cofundadora de la Lliga Espartaquista¹ el 1916 i es va unir al nou Partit Comunista d'Alemanya el

¹ Lliga Espàrtac: El 1916 Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Clara Zetkin i altres van formar la Lliga Espartac, des de la qual es va iniciar una campanya il·legal contra la guerra que va preparar el terreny per a la vaga general per la pau de gener de 1918, de la qual van participar milions de

1919, en el si del qual va arribar a ser membre del Comitè Central i del Reichstag des del 1920.

Va ser triada per a la presidència de la Tercera Internacional el 1921, però a partir de llavors va passar cada cop més temps a Moscou, especialment arran de l'auge del nacionalsocialisme.

Rosa Luxemburg (1871-1919)

Una altra protagonista de la llavors socialdemocràcia alemanya va ser la pensadora polonesa Rosa Luxemburg, que es va unir al partit en arribar a Alemanya el 1898. Luxemburg va ser vista com poc implicada en la causa feminista, ja que va atacar en diversos dels seus escrits el feminisme burgès. A més, va negar-se a formar part de la secció femenina de l'SPD per evitar la marginació dins del partit que hauria deixat el debat sobre les qüestions centrals als dirigents masculins.

Tot i això, investigacions més recents de la filòsofa Raya Dunayevskayan han posat



Rosa Luxemburg. Extret de "Rosa Luxemburgo", *Wikipedia*.

en relleu la dimensió feminista que travessa tant la vida com el pensament de la revolucionària polonesa. A part de donar suport a la feina de la seva companya Clara Zetkin en el seu intent de projectar l'emancipació de la dona com una dimensió integral de la transformació socialista, Rosa Luxemburg va recolzar obertament el dret al vot de les dones en un document del 1902, explicant com l'emancipació de la dona s'havia de considerar un element indispensable per reformar la socialdemocràcia i enderrocar el capitalisme.

El 1912 va defensar la necessitat de separar el moviment feminista de les dones de la classe obrera de les reivindicacions dels moviments femenins burgesos i va ser la mateixa Luxemburg qui, el 1918, va instar Clara Zetkin a crear una secció femenina de la Lliga Espàrtac.

treballadores i va ser un "assaig general" de la revolució alemanya de novembre de 1918. De la Lliga Espartac va néixer el Partit Comunista Alemany al desembre d'aquell mateix any.

Alekandra Kollontaj (1871-1952)

Una altra revolucionària d'orientació marxista, Alekandra Kollontaj, va estar entre els obrers que van marxar al Palau d'Hivern el 1905. Com Zetkin i Luxemburg, la vida d'Alekandra Kollontaj és un testimoni de la seva lluita política. Nascuda en una família de la noblesa russa —el seu pare va ser general del Tsar—, Kollontaj va optar per allunyar-se d'aquest entorn casant-se amb un enginyer.

L'educació de Kollontaj la va portar a considerar l'alliberament de la dona com a part integrant de la lluita per la construcció d'una comunitat socialista, per això va dedicar la seva vida a la lluita per una millor comprensió dels problemes de la dona.

Després dels esdeveniments revolucionaris del 23 de febrer de 1917, va tornar finalment a Rússia, on va ser rebuda com una heroïna i es va convertir en membre de l'executiu soviètic. Immediatament després de la Revolució d'Octubre, Kollontaj va ser elegida Comissària del Poble per a l'Assistència Social. Enfortida per la seva posició, va poder participar en la redacció de normes que reconeixien les dones com a ciutadanes amb igualtat de drets al nou Estat obrer.



Alekandra Kollontaj. Extret de "Aleksandra Kolontái", *Wikipedia*.

Clara Zetkin, Rosa Luxemburg i Aleksandra Kollontaj van inaugurar un nou corrent de pensament en l'àmbit filosòfic-feminista. No només cal considerar la feina assalariada com un possible camp d'explotació del treball de les dones, sinó també i sobretot la feina relacionada amb l'àmbit de la reproducció social i les cures. En un món on les dones encara no tenien ni tan sols dret a vot, Zetkin, Luxemburg i Kollontaj van ocupar càrrecs oficials, van ser ambaixadores del seu partit a l'estranger, van inaugurar llocs de resistència activa al poder dominant i van viure amb la convicció de contrastar sempre les posicions contemporànies del partit amb les seves conviccions.

Silvia Federici (1942-actualitat)

Silvia Federici és una filòsofa, professora emèrita i activista del feminisme marxista. Va fer classes a les facultats de filosofia i ciències socials a les universitats de Port Harcourt (Nigèria) i Hofstra (EUA) i també va ser catedràtica en la darrera.

Bruixes, caça de bruixes i dones o *Caliban i la bruixa: dones, cos i acumulació primitiva*, la darrera sent la més coneguda.

Caliban i la bruixa: dones, cos i acumulació primitiva és una crítica a Karl Marx pel que fa a l'acumulació primitiva, argumentant que l'acumulació primitiva és una característica fonamental del capitalisme, ja que aquest mateix necessita una infusió constant del capital expropiat per perpetuar-se, mentre que Marx qualifica l'acumulació primitiva com a una precursora necessària del capitalisme. També relaciona aquesta expropiació amb el treball no remunerat de les dones, factors associats a la reproducció que emmarca com a condició històrica per al sorgiment d'una economia capitalista predicada sobre el treball assalariat.



Silvia Federici. Extret de "Silvia Federici", *Wikipedia*.

5. EL FEMINISME DINS DELS PAÏSOS SOCIALISTES

Quan pensem en països socialistes,estic segura que en els primers que pensem són l'URSS i Cuba. Són dos països on s'hi ha implementat un règim comunista en un punt i on s'ha mantingut durant dècades. Així doncs, tenint en compte que aquest treball pretén ser una anàlisi sobre el feminisme i com es configuren les dones en l'anticapitalisme, opino que és d'extrema importància comprendre com els governs socialistes han tractat el tema.

Una de les meves hipòtesis és que tot i assumir que la interseccionalitat², és crucial en els sistemes no-capitalistes, no per ser revolucionari ets feminista. El que vull dir és que molts dels homes que van dur a terme les revolucions russa i cubana eren masclistes. En una de les entrevistes que vaig realitzar van citar a Lenin de la següent manera: “Grateu, grateu l'epidermis d'un comunista sobre el problema de la dona i apareixerà un reaccionari”.

5.1. Cuba

Abans de parlar de la Revolució Cubana, és crucial entendre el paper de la dona abans d'aquesta.

El 1899, a les províncies més pobres de Cuba, Pinar del Río i Oriente, l'alfabetització de les dones es trobava per sota del 30%. El 1953, en aquests mateixos sectors, prop del 70% de la població femenina sabia llegir i escriure. Aquell mateix any, 1953, d'un total de 2 milions 800 mil dones, menys d'un milió 400 mil, és a dir, la meitat, s'ocupava de feines domèstiques.

A Cuba es va assolir el sufragi femení el 1934, després de la Revolució de l'any anterior contra la dictadura de Gerardo Machado, que vetllava pels interessos dels diferents sectors de la burgesia i el capital nord-americà, oferia garanties d'estabilitat a les capes mitjanes i nous llocs de treball a les classes populars, tot combinat amb una ferotge repressió contra adversaris polítics i moviments opositors.

² Interseccionalitat: concepte que, segons Gencat, pretén capturar les múltiples relacions que hi ha entre les diferents dimensions de les estructures de poder com ara el gènere, la raça, la classe, la sexualitat o l'edat.

Abans de l'extensió del sufragi, es van fer diverses reformes al Codi civil que van ampliar els drets de les dones en àmbits com el matrimoni, la maternitat, l'estudi i la feina. La Constitució de 1940 va recollir tots aquells avenços: va declarar penalitzable la discriminació racial i sexual, va col·locar la família, la maternitat i el matrimoni sota la protecció de l'Estat, va decretar l'exercici lliure de professions i llocs de treball, la igualtat a l'administració de béns i l'accés al salari, a més de beneficis concrets per a les mares treballadores.

També, es van crear l'Associació Nacional de Retir Domèstic, les Escoles de la Llar, la Llei de l'assegurança de salut i maternitat obrera.

Després del cop d'estat de Fulgencio Batista el 1952, els sectors femenins dels principals partits polítics es van oposar al nou règim. Certes associacions com el Front Cívic de Dones Marianas i les Dones Oposicionistes Unides van donar suport a la lluita armada, en contra de la posició de les comunistes que, alhora que sostenien una subordinació de l'enfocament de gènere al de classe, prioritzaven



Dones armades durant la Revolució cubana. Extret de "La mujer revolucionaria antes de la Revolución cubana: logros y vicisitudes", de María del Mar López-Cabrales, CVC.

l'oposició pacífica a aquest govern autoritari. Entre les dirigents comunistes que van jugar un paper destacat a les reunions del Consell Mundial per la Pau, xarxa impulsada pel bloc soviètic durant la Guerra Freda, s'hi troben Mirta Aguirre i Edith García Buchaca.

Durant la Revolució Cubana, hi va haver diverses dones que van fer-la possible, com Haydee Santamaría o Melba Hernández, que van crear un dels discursos més famosos de Castro, *La historia me absolverá*. A més, van tenir papers importants posteriorment treballant per l'Estat, en el Departament d'Educació i l'altra com a diputada a l'Assemblea Nacional, respectivament.

Les dones van crear el seu propi escamot guerriller per lluitar l'any 1958, anomenat Mariana Grajales, amb l'encoratjament del mateix Castro, que insistia a armar les dones.

Posteriorment a la victòria de la Revolució Cubana, les organitzacions femenines del país van fundar la Federació de Dones Cubanes el 1960, amb l'objectiu de posar fi a la discriminació de la dona i buscar la participació de la dona en totes les facetes de la societat.

Fidel Castro va reconèixer el paper d'aquesta organització en el Primer Congrés del Partit Comunista de Cuba celebrat el 1975, assegurant que:

La dona cubana, doblement humiliada i relegada per la societat semicolonial, necessitava aquesta organització pròpia, que representarà els seus interessos específics i que treballarà per aconseguir la seva més àmplia participació en la vida econòmica, política i social de la revolució.

Tot i que les dades mostren una gran participació femenina en sectors com la política, on ocupen el 53,22% de l'Assemblea Nacional o l'educació, on obtenen el 60,5% dels graduats en educació superior, les dades que vertaderament preocupen són les de l'Enquesta Nacional sobre Igualtat de Gènere, realitzada el 2016 a 20.000 persones. Els resultats van indicar que un 39,6% de les dones i un 43% dels homes consideren que l'agressió en la parella és un problema intern, el 60,6% de la població opina que la dona que suporta el maltractament és "perquè li agrada i no per por", i només el 3,7% de les dones maltractades hagin acudit a buscar auxili a alguna de les organitzacions socials. Un altre tema preocupant en la situació de la dona a Cuba és l'assetjament de carrer. A Cuba hi ha un alt nivell del qual que s'anomena *piropeo*, una pràctica que es basa en homes cridant noms i adjectius a les dones al carrer, cosa molt poc castigada socialment, ja que alguns sectors de la societat ho consideren afalagador.

5.2. Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS)

El principi de la igualtat de les dones proclamat per la Revolució de febrer va rebre un desenvolupament més gran després de la revolució comunista d'octubre. Es va proclamar la igualtat absoluta entre les dones i els homes respecte a tots els drets

civils a l'URSS. A continuació, seran enumerats els aspectes que es van millorar i els drets que es van atorgar a les dones en l'època:

- El vot: Es va atorgar el dret a les dones de votar i ser votades, molt abans que a la majoria dels capitalistes. Només a quatre països es va obtenir el vot femení abans: a Noruega, Nova Zelanda, Dinamarca, Austràlia i en alguns estats dels Estats Units. Juntament amb l'emancipació en l'àmbit polític hi va haver molts canvis en l'alliberament econòmic de les dones.
- L'avortament: Per primera vegada a la història, es va legalitzar l'avortament, el 1922.
- El divorci: Les dones no només van aconseguir el dret al divorci, sinó que des de 1917 es va revolucionar la manera de divorciar-se. Si les dues parts demanaven el divorci, s'efectuava immediatament. Però si només una de les parts ho sol·licitava, es feia un judici, sense necessitat de proves, evidències, testimonis, etc. Per fi, el matrimoni va adquirir la llibertat que no havia conegut abans. Fins i tot, es va instaurar la possibilitat que les famílies portessin el cognom matern o patern; la decisió quedava a criteri de la parella. A les dones divorciades, se'ls va atorgar el dret a rebre un ingrés per part dels seus exmarits, un model que després va ser copiat per la resta del món.

- El treball: La dona va presenciar la seva emancipació laboral. Les dones soviètiques no tenien cap restricció laboral: podien exercir com a obreres industrials, mèdiques, cirurgianes, professores, científiques o fins i tot astrònomes. Tot això, rebent el mateix salari que els homes decret constitucional. Sens



Dones treballant a l'URSS. Extret de "The Role of Women in Soviet Russia", de Molly Wolanski, *Guided History*.

per
dubte,

aquest fet que avui sembla tan trivial va ser decisiu en la història dels drets de les dones i actualment no és una realitat a la majoria dels països. S'ha de dir, però, que aquesta feina s'afegia a la feina de cures i tasques domèstiques,

que no havien desaparegut. De totes maneres, el fet de tenir un ofici va comportar una independització dels seus marits, tenint un salari propi i proporcionant béns d'igual manera per la família. Per alleujar les tasques domèstiques, el govern soviètic va impulsar la creació d'escoles i escoles bressol, així com bugaderies públiques i menjadors populars.

- Zhenotdel: Format el 1919, el Zhenotdel va ser la secció del partit comunista dedicada als assumptes de la dona. Aquesta secció va ser fundada precisament per Inessa Armand i Aleksandra Kollontaj. El seu paper principal era lluitar pels drets de les dones i propagar les victòries adquirides. El Zhenotdel tenia la tasca d'educar les dones de totes les regions de la Unió Soviètica sobre els seus nous drets polítics, econòmics i laborals. A més, a la part asiàtica de l'URSS, es va promoure una campanya per l'emancipació de la dona musulmana, dins del qual es duia a terme un procés per remoure el burca o el hijab.
- La maternitat: D'entrada, tots els nens van passar a tenir els mateixos drets, sense importar si havien estat concebuts dins o fora del matrimoni, cosa per la qual abans haurien estat castigats socialment. Per una altra banda, per primera vegada a la història, la llicència de maternitat pagada va ser universal, és a dir, aplicada a totes les dones sense importar la seva condició social, religió, color de pell, ni que estiguessin casades.

Cal dir, però, que a principis de la dècada de 1930, es va produir una reculada total: les dones van veure com es retallaven dels seus drets. Durant l'estalinisme, la dinàmica es va fer evident. Així doncs, el 1935, van deixar de produir-se els anticonceptius i el 1936 es van prohibir els avortaments. El mateix any es va aprovar una llei que va obstaculitzar el procés de divorci, i en realitat es van prohibir les parelles de fet. El 1943, es va introduir l'educació separada per a nens i nenes, existent a gimnasos prerevolucionaris. Segons la nova reforma, calia criar els nens com a "guerrers i herois del socialisme", i a les nenes, com a "mares i educadores".

Va ser durant els anys seixanta, a l'era del desglaç, període on les mesures imposades per Stalin van ser a poc a poc tretes, les coses van tornar a millorar. A partir de mitjans dels anys cinquanta, l'educació va tornar a ser mixta, es van permetre els avortaments, el 1965 es va tornar a simplificar el procediment de

divorci, el 1967 es va introduir el concepte de "pensió alimentària" que pagaven els pares a les mares separades. Tot i que el 1917 ja es va implementar la baixa per maternitat, aquesta era, depenent de l'època d'entre 2 i 6 mesos, i no va ser fins als anys setanta quan va créixer fins a l'any i mig.

6. EL FEMINISME LIBERAL

6.1. Introducció

El feminisme liberal és un corrent ideològic que va guanyant cada cop més força. Des de la meua experiència, per exemple, ho vaig veure durant els anys 2018 i 2019, on es van produir rècords d'assistència a manifestacions del 8 de març. Moltes noies joves no gaire implicades en la política de cop van sentir-se atretes cap al feminisme gràcies al feminisme liberal. Tot i que em sembla una bona manera d'apropar a la gent als moviments socials, penso que és una visió molt superficial i s'ha de fer una feina d'anàlisi del que realment representa aquest tipus de feminisme per tal de veure que només representa a un sector de la població.

Així doncs, he pensat que incloure aquest apartat en el meu treball podria aportar un punt de vista contrari al feminisme anticapitalista i mostrar l'explicació de per què a la gent li sembla una forma còmoda d'implicar-se en política.

6.2. Què és el feminisme liberal?

Segons la Viquipèdia, el feminisme liberal és un corrent ideològic teòric que busca la igualtat de la dona a través d'accions individuals i de la reforma política que permet la marginació de la dona. Es lliga al *Laissez faire* del liberalisme polític clàssic i a les primeres dues onades del feminisme.

Les feministes liberals argumenten que cal canviar les lleis que impedeixen a les dones l'accés igualitari a l'educació, a la feina i al parlament. Però aquestes demandes no busquen subvertir les lògiques del sistema capitalista; i rauen en la creença que si es deroguen aquestes lleis antiquades, les dones arribessin a ser iguals als homes.

Entre les lluites històriques del feminisme liberal hi trobem les campanyes sufragistes pel vot o les campanyes a favor de la participació més gran de les dones al parlament, més dones jutges i més dones directives.

Aquest moviment va ser impulsat per persones com Mary Wallstonecraft, Judith Sargent Murray, Frances Wright i John Stuart Mill. Totes elles eren dones de classe

alta, blanques i amb una educació i cultura que les feia destacar de la resta de dones de la seva època. Actualment, es manifesta a través de dones com Hillary Clinton, Angela Merkel i dins de la mateixa Unió Europea, quan es fa al·lusió al “feminisme”, majoritàriament es parla d'aquest feminisme. El perfil de les dones que se l'ha apropiat no ha canviat i la seva teoria, reduïda a la meritocràcia i a l'esforç individual, tampoc.

Per resumir, segons onadafeminista.cat:

El feminisme liberal es basa en un sistema jerarquitzat per sostenir la riquesa de molt pocs a costa de la pobresa i explotació laboral d'una àmplia majoria. Les dones que defensen aquest feminisme lluiten en contra de la convenció cultural que els homes són més aptes i estan més capacitats per ocupar càrrecs de lideratge i prendre decisions econòmiques amb millor criteri. Amb tot, les liberals no trenquen la seva rígida postura fixada en la discriminació de gènere per incloure en una majoria de dones que a més pateixen el pes de la precarietat laboral, el racisme o la transfòbia, entre d'altres.

Anna Pacheco (2020), periodista i escriptora espanyola centrada en temes socials com la lluita de classe i gènere, va dir:

No aporta cap mena de progrés en la lluita col·lectiva que hi hagi més dones en càrrecs de poder si hi ha d'haver encara dones oprimides i estancades en la precarietat en el sector de les cures, la neteja i la prostitució.

La incongruència del feminisme liberal la fa palesa l'afirmació que fa Nancy Fraser (2019) quan denuncia que algunes ascendeixen mentre subcontracten el treball de cura de dones migrants mal pagades.

6.3. Les etapes del feminisme liberal

El feminisme liberal se sol diferenciar en dues etapes: la primera i la segona onada, tot i que a vegades també es parla d'una tercera onada, anomenada neofeminisme.

En la primera onada, situada en el segle XIX i principis del XX, l'objectiu principal d'aquest tipus de feminisme era obtenir el dret a vot femení, d'on van sorgir les famoses sufragistes, alhora guanyant diversos drets en l'àmbit polític i reproductiu.

Pel que fa al sufragi femení, va ser un moviment encapçalat principalment per feministes de la Gran Bretanya i els Estats Units d'Amèrica. En aquest darrer país, va néixer gràcies als moviments antiesclavistes, en el qual van militar moltes dones, però que, quan van veure que eren discriminades pels seus companys de lluita, van decidir que elles també havien de lluitar pel seu propi alliberament. Un moment important va ser la Convenció i posterior Declaració de Seneca Falls³, l'any 1848. A la Gran Bretanya, el moviment comença realment a partir de 1897 quan es va fundar la National Union of Women Suffrage (NUWSS) i l'any 1903, quan Emmeline Pankhurst va fundar la Women's Social and Political Union (WSPU).

A la pràctica, la primera onada del feminisme va portar grans assajos i manifestos que encara són vigents el dia d'avui, per una banda, i moltes manifestacions i protestes que pretenien canviar l'opinió pública d'una societat que pensava que la dona pertanyia a l'àmbit de la llar, per una altra.

La segona onada va sorgir a mitjan segle XX als Estats Units i va ser un moviment iniciat per feministes que volien diferenciar-se de la primera onada.

Aquest corrent parteix de la tesi d'*El segon sexe*, de Simone de Beauvoir, on deia que el masclisme no només es trobava en les lleis i la política sinó que es pot trobar en tots els aspectes de la vida de la dona, incloent la sexualitat i la reproducció. Així doncs, es parlava de la impossibilitat a l'accés a determinades professions, el pes en les feines domèstiques de cures, la discriminació econòmica o la submissió en la representació de la dona en els mitjans de comunicació i la cultura.

El moviment incidia amb força en l'educació mixta, ja que defensava que la misogínia era conseqüència, en gran part, de l'educació que rebem de petits. Per altra banda, va ser un moviment que va reivindicar l'entrada de les dones en el món universitari.

³ Declaració de Seneca Falls: "La Declaració de Seneca Falls, també coneguda com la Declaració de Sentiments i Resolucions de Seneca Falls, és el document resultant de la convenció celebrada el 19 i 20 de juliol de 1848 signat per seixanta-vuit dones i trenta-dos homes de diversos moviments i associacions polítiques de tarannà liberal i propers als cercles abolicionistes, liderades per Elizabeth Cady Stanton i Lucretia Mott per estudiar les condicions i drets socials, civils i religiosos de la dona", segons Viquipèdia.

Quant a les accions, aquestes no es van limitar als manifestos i assajos sinó que van posar èmfasi en divulgar les seves idees per la ràdio, la televisió, la publicitat i la premsa escrita. Aquest feminisme no només pretenia canviar la legislació per tal de no discriminar a la dona, sinó que tenien la intenció d'identificar els micromasclismes⁴ i prejudicis que venien amb el simple fet de ser una dona.

La tercera onada és el nom que se'ls ha adjudicat als moviments feministes a partir dels anys noranta i està influenciada pel postmodernisme. Es tracta d'un feminisme inclusiu amb el col·lectiu LGTB, l'antiracisme, així com altres lluites socials. Denuncia el mal causat pels rols de gènere, la violència masclista, la cosificació de la dona, l'ús del llenguatge discriminatori i el mite que els genitals determinen el gènere d'una persona.

⁴ Micromasclismes: comportaments, actituds o comentaris discriminats a les dones a la vida quotidiana que estan acceptats socialment.

7. EL FEMINISME DINS DELS PAÏSOS CAPITALISTES

Després d'analitzar el marxisme i el feminisme marxista he fet recerca sobre com viuen les dones i com és el feminisme en els països que han tingut règims socialistes. Així doncs, de la mateixa manera, ho vull fer amb el feminisme liberal. Després de buscar com és el feminisme d'aquestes característiques, ara profunditzaré en com es viu en els països amb règims capitalistes.

Primerament, parlo d'Espanya, ja que és el país on ens trobem. Després, parlo d'Aràbia Saudí i d'Iran com a exemples de països clarament opressors de la dona. Finalment, explico la situació sueca, pel fet que el país nòrdic és considerat un dels més avançats del món.

7.1. Espanya

El cas de l'Estat espanyol és interessant, ja que es viu l'enfrontament i la dicotomia entre el feminisme liberal i el feminisme radical o anticapitalista. Tot i això, el feminisme predominant és el liberal, i és al qual donen suport la majoria de partits polítics.

Així doncs, a Espanya ens trobem que hi ha diversos partits que afirmen que són feministes, però donen el seu suport al sistema capitalista. Un exemple en seria Ciutadans, que el 8 de març de 2019 van fer un discurs mentre al seu darrere es llegia "soy liberal", citant a Clara Campoamor, sufragista espanyola, descontextualitzant a Clara, per intentar explicar el seu tipus de feminisme. Amb tot, el seu manifest deia coses com "no és la lluita de les dones, sinó dels homes i les dones per igual" o que el feminisme no liberal "és un grup de pressió que no pot parlar en nom del conjunt de les dones".

Per una altra banda, trobem el PSOE, un partit que durant molts anys havia estat el refugi de les persones LGTB o feministes a Espanya, però que en els últims anys ens trobem declaracions com aquesta, escampant el moviment TERF

(Trans-Exclusionary Radical Feminist, que en català seria feminista radical trans-excloent)⁵:

Hay teorías (concretamente la teoría queer) que van ganando terreno en el mundo académico activista, y que niegan la existencia del sexo biológico, por lo que desdibujan y difuminan la realidad de las mujeres. Si se niega el sexo, se niega la desigualdad que se mide y se construye en base a este hecho biológico.

Tot això ens fa pensar en quins tipus de feminismes trobem a l'Estat espanyol i fa preguntar-nos si realment els podem posar l'etiqueta de "feministes".

7.2. Aràbia Saudí

La situació de les dones a l'Aràbia Saudí és de les més preocupants. Com en altres països àrabs, les dones es troben sota tutela masculina, ja que necessiten el permís legal dels seus marits o pares per casar-se, sortir de la presó, viure soles o accedir a certs tractaments mèdics. En els

últims anys hi ha hagut alguns canvis; com per exemple quan el 2015 se'ls va garantir el dret a vot o l'any 2018 quan van començar a poder conduir. Aquests canvis han estat impulsats pel príncep Mohammed bin Salman, que vol convertir el país en un de més liberal, com quan el 2019 va anunciar un decret que permetrien a les dones



Dones a l'Aràbia Saudí. Extret de "What women can and can't do in Saudi Arabia", de The Week Staff, *The week*.

en un viatge a

l'estranger sense el permís del seu tutor legal o poder registrar el naixement d'un fill o filla, matrimoni o divorci per obtenir documents legals de la mateixa manera. S'ha d'assenyalar, però, que mentre aquestes mesures es comunicaven, les activistes que havien pressionat perquè això passés eren a la presó.

Malgrat les millores des de 2019, encara avui hi ha una sèrie de drets humans que són delictes a Aràbia Saudí si ets una dona. Alguns d'ells són: acudir a espais públics no-mixts sense l'acompanyament d'un home; vestir-se lliurement en haver de cobrir

⁵ TERF: Aquest terme originalment es va utilitzar per a descriure un sector del feminisme que té actituds transfòbiques, com negar la identitat de gènere de les dones trans, amb la finalitat d'excloure els espais reservats per a dones.

els seus cossos amb túniques llargues i vels pels cabells i el rostre; abandonar casa seva desobeint els seus tutors després de patir abús o maltractament. També poden acabar a la presó o ser maltractades per les autoritats per defensar els drets de les dones.

Així doncs, el que està clar és que ser una activista feminista en aquest país és una tasca d'alt risc, tenint en compte que moltes d'elles han estat perseguides i empresonades. Un exemple en seria Loujain Alhathloul, la líder del moviment en contra la prohibició a la conducció, que va ser condemnada per un tribunal de terrorisme en comptes d'un penal ordinari el desembre de 2020 a cinc anys i vuit mesos de presó, quan feia tres anys que era en presó preventiva. Afortunadament, va ser alliberada el febrer de l'any següent.

7.3. Iran

Després de la Revolució Constitucional Iraniana (1905-1911), es van veure diversos avenços en els drets de la dona.

Durant l'era de Reza Pahlavi (1925–1941) es van fer bastants progressos en l'educació: el 1928, se'ls va proporcionar suport financer per estudiar a l'estranger; el 1935 van ser admeses a la Universitat de Teheran i el 1944 l'educació es va convertir en obligatòria. El 1936, Reza Shah Pahlavi va establir la prohibició del hijab.

Durant el regnat de Mohammad Reza Pahlavi (1941–1979), es van fundar diverses associacions pels drets de la dona.

A més, es va guanyar el sufragi femení l'any 1963, a través d'un referèndum nacional. A finals de la dècada de 1960, les dones van entrar al cos diplomàtic, al poder judicial, a la policia, i al cos de servei revolucionari (educació, salut i desenvolupament).



Dones iranianes portant un mocador anomenat chador. Extret de "Chador", *Wikipedia*.

En el mateix període, es va fundar l'Organització de Dones de l'Iran, que va portar serveis útils per les dones com classes d'alfabetització, formació professional, assessorament, activitats esportives i culturals i cura infantil. Una de les principals victòries d'aquesta organització va ser la Llei de Protecció de la Família de 1975. Aquesta va garantir a les dones igualtat de drets en el matrimoni i el divorci, va millorar els drets de les dones en la custòdia infantil, va augmentar l'edat mínima del matrimoni i va abolir pràcticament la poligàmia. Addicionalment, es va legalitzar l'avortament, es va incorporar la paritat salarial per la mateixa feina i les dones van ser encoratjades a participar en política.

Després de la Revolució Islàmica, el febrer de 1979, però, la posició de la dona en la societat va canviar radicalment. Alguns dels drets guanyats es van anul·lar, es va fer obligatori portar al hijab, particularment, el xador, i es va eliminar la Llei de Protecció de la Família. La llei del vel va desembarcar en moltes protestes, que ajuntaven grups molt heterogenis de dones, que no demanaven més drets sinó quedar-se amb els que ja tenien. N'hi va haver tres a destacar:

- Una manifestació de cinc dies a partir del 8 de març de 1979
- La Conferència d'Unitat de les Dones de desembre de 1979
- Manifestacions després del decret de l'Aiatol·là Khomeini sobre l'eliminació de qualsevol símbol o pràctica que recordi el govern del Xa⁶. Una conseqüència d'aquest decret va ser l'obligació de portar el hijab.

Moltes d'aquestes manifestacions van ser criticades per grups d'esquerres, a part dels conservadors, ja que majoritàriament no tenien al cap cap pla o estratègia per aconseguir els drets de les dones. Des dels sectors socialistes, s'assumia que la situació de les dones milloraria automàticament amb la implementació d'un estat socialista o comunista ideal.

7.4. Suècia

El 2015, el govern suec es va autodenominar com "el primer govern feminista del món", tenint a Margot Wallström, coneguda pel desenvolupament de polítiques

⁶ Xa: és el títol que reben els monarques de l'Iran i que prové de l'antiga Pèrsia.

feministes i defensora dels drets humans, com a ministra d'Afers exteriors amb el partit socialdemòcrata des de l'any anterior.

Així doncs, Suècia és reconeguda per les seves polítiques feministes com la seva política exterior, que es basa en les "tres R's", *Rättigheter*, *Representation* i *Resurser*, que es tradueixen a Drets, Representació i Recursos, basant-se en les realitats en les quals viuen les dones avui dia. Aquesta política mostra un fort enfocament interseccional del feminisme.

Per una altra banda, el 2018 es va aprovar una llei que definia com a violació les relacions sexuals sense consentiment explícit mitjançant el llenguatge corporal o les paraules, encara que no s'utilitzés la força o les amenaces, mentre que anteriorment es necessitava una prova que el sexe havia estat forçat o que la víctima estava en un estat de vulnerabilitat. A més, en aquest país és il·legal pagar per sexe des de 1999, en un sistema on el consumidor és el criminalitzat i no la persona prostituïda.

Malgrat tot, Wallström ha rebut bastants crítiques durant la seva carrera com a ministra, moltes degudes al fet que el país es troba entre els majors exportadors d'armes per càpita del món, exportant armes a règims autocràtics coneguts pels abusos dels drets humans. Els grups activistes pels drets humans ataquen la hipocresia, per tant, de tenir una política exterior feminista. Un altre exemple d'atacs al govern socialdemòcrata va ser quan en un viatge oficial a Iran les dones de la delegació van dur el hijab, com dicta la llei iraniana.

CONCLUSIONS

Bé, després de les entrevistes realitzades, puc afirmar que conec molt més sobre els espais anticapitalistes i les seves membres que abans. Les entrevistes amb aquestes fascinants dones m'han ensenyat que no tot és el que sembla i que hi ha hagut un progrés clar en la lluita feminista d'uns anys enrere fins ara.

En primer lloc, he descobert que tothom té una idea del que és el feminisme diferent. D'això me n'he adonat principalment gràcies a l'Alba Gràcia, tenint en compte que és l'única persona que he entrevistat que creu en un feminisme anarquista. A més, ella és de l'opinió que el seu feminisme no és el correcte, sinó que simplement és en el que ella creu. Cadascú pot tenir uns ideals feministes diferents. Bé, encara que no hi estic del tot d'acord, ja que penso que el feminisme ha de tenir certes característiques per considerar-se feminisme, i si no les compleix no se li pot atorgar aquest nom, entenc que dins dels diversos moviments anticapitalistes hi hagi discrepàncies sobre les característiques mencionades. Relacionant-ho amb això, amb la pregunta que vaig fer a tothom sobre si creien que pot existir el capitalisme amb perspectiva de gènere, he comprès que és molt relatiu. Amb això vull dir que podem gaudir de tots els avenços en drets de les dones gràcies al capitalisme, com podria ser el moviment *#metoo*, però, des del meu punt de vista, el feminisme ha de ser interseccional, així doncs, ha de combinar-se amb la lluita racial i de classe, per posar dos exemples, i això sempre serà impossible en un sistema capitalista o neoliberal.

Cal comentar, però, que no tot han estat diferències. De fet, hi han hagut bastants respostes semblants, com podria ser el fet que totes han admès haver sentit algun tipus de discriminació masclista dins dels seus col·lectius o organitzacions. Amb això es demostra que les dones continuarem patint els efectes del sistema patriarcal a tot arreu on anem, als col·lectius d'esquerres inclosos. És a dir, és indiferent que un home sigui feixista, anarquista o comunista, perquè encara tindrà el masclisme i la misogínia integrats en el seu cervell, igual que la resta de la població. La desconstrucció d'aquests mites, que se'ns inculquen des de ben petits, a través de l'educació és l'única manera amb què podrem combatre el patriarcat.

Per una altra banda, poder entrevistar a persones amb edats diferents m'ha permès veure que les vivències de la militància en èpoques diferents de la història no és la mateixa en absolut. Les dones amb una edat avançada m'han deixat entreveure que no se'ls donava espai en les assemblees i gairebé no parlaven, se sentien cohibides i no se les prenia prou seriosament per a deixar-les parlar en les grans discussions teòriques. A més, les seves lluites eren molt diferents de les nostres. Actualment, donem per descomptat molts drets que als anys setanta ni eren contemplats. La Montse Margarit va ser una de les dones que me'n va parlar. Em va explicar com en aquells temps feien campanyes per legalitzar els anticonceptius o aconseguir autonomia davant la llei, ja que llavors es necessitava un home per tenir un compte al banc, per exemple. Un altre dret que va comportar molt combat i moltes reticències va ser l'avortament, un dret que semblaria que avui dia hauria d'estar normalitzat arreu, mentre podem comprovar que no és així, posant per cas els Estats Units d'Amèrica, l'anomenada primera potència mundial durant tants anys, on s'està prohibint l'avortament o posant-hi restriccions en nombrosos estats, després de l'anul·lació del cas Roe vs. Wade.

Aquests retrocessos en drets, però, no només han estat actuals, sinó que al llarg de la història n'hi ha hagut a diversos llocs del món, com he pogut comprovar a partir de la recerca. L'exemple més clar en el qual puc pensar és el cas d'Iran. A Iran va produir-se una revolució del 1905 al 1911, i des de llavors fins al 1979 es van veure aconseguits molts avenços per la dona, com podrien ser l'educació obligatòria, el sufragi femení o la legalització de l'avortament. Malgrat això, el 1979 hi va haver la Revolució Islàmica, un fet que va comportar una sèrie de lleis d'opressió a les dones com l'obligació de portar el hijab i l'anul·lació de la Llei de Protecció de la Família, que garantia drets iguals en el matrimoni i el divorci, entre altres coses.

Una cosa que em va sorprendre de les entrevistes a la Montse Margarit i la Conxa Comas va ser l'Associació de Dones del Bages, una organització de la qual mai n'havia sentit a parlar, cosa que m'estranya, ja que va dur a terme una feina molt important. En aquella època no es parlava de feminisme, així que el fet que es reunissin per parlar de com la marginació de la dona em sembla fascinant. A més, tal com va dir la Montse Margarit, s'hi reunien dones de totes les menes; religioses,

migrants, de classe treballadora i de classe mitjana... totes amb l'objectiu de trobar solucions als problemes de la dona en els anys setanta a la comarca.

Pel que fa a la hipòtesi plantejada a la introducció sobre si és possible un sistema capitalista amb perspectiva de gènere; després de fer aquest treball, crec que la meva resposta és que no. He descobert llegint llibres com *Interseccionalitat* que si volem aconseguir un feminisme amb el qual es puguin identificar totes les dones, és crucial abolir el capitalisme. En el sistema neoliberal actual trobem a dones amb condicions laborals més properes a les dels esclaus que les d'una persona corrent a occident a països com Bangladesh, o per mirar-nos-ho des de més a prop, dones de la neteja a l'Estat espanyol amb salaris molt baixos. Així doncs, si volem que el feminisme arribi a tots els estrats de la societat i interpel·li a dones de classe treballadora, necessitem que el nostre feminisme sigui interseccional i socialista.

Per concloure, crec que cal continuar posant en valor la lluita que han fet tantes i tantes dones dins de les organitzacions anticapitalistes, sense les quals totes les mobilitzacions per guanyar drets no s'haurien produït. A més, tenint en compte que el feminisme és el futur, seguiran ocupant carrers i espais públics per assegurar-nos-ho. Opino que és essencial ser conscients del mal que ha fet el capitalisme i el neoliberalisme a les dones i començar a construir una societat interseccional.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, he de dir que aquest treball de recerca no hauria estat possible indubtablement sense el meu tutor, Jordi Bordes, que m'ha ajudat en absolutament tot. M'ha resolt tots els dubtes que tenia i m'ha fet milers de propostes sobre com enfocar el treball. No puc pensar en cap altre professor que hagués fet el mateix per mi i li estaré eternament agraïda.

Per una altra banda, m'agradaria agrair a la meva família, als meus pares i al meu germà, que amb tots els seus coneixements acadèmics i sobre la vida en general m'han facilitat la recerca i m'han donat el seu suport incondicional.

En l'àmbit d'aportació d'informació, també he de donar les gràcies a Conxita Parcerisas, Clàudia Palà, Montserrat Margarit, Gemma Boix, Conxa Comas i Alba Gràcia per concedir-me les entrevistes i transmetre'm tot el seu coneixement i les seves vivències.

Finalment i gairebé més important, vull donar les gràcies a les meves amigues. A la Tais, Wendy, Dinah, Lexy, Gemma, Dongjun, Aina i més. Sense elles, no hauria dut bé el que portem de batxillerat i els vull donar les gràcies de tot cor.

BIBLIOGRAFIA

Federici, S. (2022, 15 octubre). *Calibán y la bruja: mujeres, cuerpo y acumulación originaria (1.a ed.)*. *Traficantes de Sueños*.

Gallardo, G; V, J. (2021, novembre). *Un marxismo para el siglo XXI*. *ContraCultura*.

Grupo América Latina: Filosofía Social y Axiología & Grupo América Latina: Filosofía Social y Axiología. (2018). *Feminismo en Cuba? Instituto de Filosofía*.

Casarramona, G. G., Manresa. Ajuntament & Centre d'Estudis del Bages. (2006). *El Moviment feminista a Manresa: una història per descobrir*. *Ajuntament de Manresa*.

Olid, B. (2017, 27 febrer). *Feminisme de butxaca: Kit de supervivència (El fil d'Ariadna Book 97) (Catalan Edition)*. *Angle Editorial*.

Marx, K. (2013, 31 juliol). *El Capital (3.a ed.)*. *e-artnow ediciones*.

Maria, R. (2022, 15 octubre). *Interseccionalitat desigualtats, llocs i emocions*. *Tigre de paper*.

WEBGRAFIA

Abdulkarim, M. (2022, 3 de setembre). *Finland is no feminist utopia*. *Politico*.
<https://www.politico.eu/article/finland-is-no-feminist-utopia/>

Alonso del Val, V. (2022, 3 de setembre). *Cinco cosas que son delito si eres mujer en Arabia Saudí*. *Amnistía Internacional*.
<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/cinco-cosas-que-son-delito-en-arabia-saudi-si-eres-mujer/>

(2022, 3 de setembre). *Arabia Saudí condena a una activista feminista a cinco años de prisión*. *El Periódico*.

<https://www.elperiodico.com/es/internacional/20201228/arabia-saudi-condena-activista-feminista-11424432>

B.A. A. (2022, 15 de juliol). *Liberal Feminist - an overview*. ScienceDirect. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/liberal-feminist>

Col·laboradors de Wikipedia. (2022, 24 de març). *Clara Zetkin*. Wikipedia, la enciclopedia llibre. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://es.wikipedia.org/wiki/Clara_Zetkin

Col·laboradors de Wikipedia. (2022, 3 de setembre). *Derechos humanos en Arabia Saudita*. Wikipedia, la enciclopedia llibre. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://es.wikipedia.org/wiki/Derechos_humanos_en_Arabia_Saudita

Col·laboradors de Wikipedia. (2022, 23 de setembre). *Emma Goldman*. Wikipedia, la enciclopedia llibre. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://es.wikipedia.org/wiki/Emma_Goldman

(2022, 20 de juny). *Bienni negre*. Enciclopèdia.cat. ec-gec-0010033.xml

(2022, 14 d'abril). *Concepto de anarquismo*. Concepto. <https://concepto.de/anarquismo/>

Cruz, P. (2022, 6 de juny). *Así vivían las mujeres en la Unión Soviética*. Noticieros Televisa. <https://noticieros.televisa.com/especiales/asi-veia-union-sovietica-las-mujeres/>

Cugat Tarridas, N. (2022, 3 de juliol). *El feminisme liberal vetlla en contra dels principis del feminisme*. Onada feminista. <https://www.onadafeminista.cat/el-feminisme-liberal-vetlla-en-contra-del-feminisme/>

(2022, 6 de juny). *Dictadura de Gerardo Machado*. Cuba y su historia. <https://cubaysuhistoria.wordpress.com/la-republica/la-dictadura-de-gerardo-machado/>

(2022, 1 de juliol). *Es tiempo de anarcofeminismo, y el anarcofeminismo necesita nuestro tiempo.* CNT.

<https://www.cnt.es/noticias/es-tiempo-de-anarcofeminismo-y-el-anarcofeminismo-necesita-nuestro-tiempo/>

(2022, 3 de juliol). *Emma Goldman y el feminismo anarquista.* desInformémonos. <https://desinformemonos.org/emma-goldman-y-el-feminismo-anarquista/>

González Gromé, Ml. (2022, 3 de maig). *El Capital de Karl Marx - Resumen corto* <https://www.unprofesor.com/ciencias-sociales/el-capital-de-karl-marx-resumen-corto-2390.html>

Gil, S. (2022, 15 de juliol). *Marxismo.* Economipedia. <https://economipedia.com/definiciones/marxismo.html>

Hakakian, R. (2022, 4 de setembre). *The Flame of Feminism Is Alive in Iran.* Foreign policy. <https://foreignpolicy.com/2019/03/07/the-flame-of-feminism-is-alive-in-iran-international-womens-day/>

Longoni, G. (2022, 18 de maig). *Los orígenes del feminismo marxista.* Jacobin. <https://jacobinlat.com/2021/07/11/origenes-feminismo-marxista/>

López-Tomás, A. (2022, 3 de setembre). *Liberada una activista feminista saudí tras tres años de cárcel.* El Periódico. <https://www.elperiodico.com/es/internacional/20210210/liberada-activista-feminista-saudi-tres-alhathloul-arabia-loujain-11510851>

López Rodríguez, D. (2022, 27 de setembre). *El anarquismo de Bakunin (IV).* Posmodernia. <https://posmodernia.com/.el-anarquismo-de-bakunin-iv/>

(2022, 15 de juliol). *Marxismo.* Enciclopedia de historia. https://enciclopediadehistoria.com/marxismo/#Origen_del_marxismo

(2022, 17 de juliol). *Las mujeres en la Revolución Cubana*. Público.
<https://www.publico.es/internacional/mujeres-revolucion-cubana.html>

Morales, G. (2022, 3 de setembre). *¿Qué está pasando con los derechos de las mujeres en Arabia Saudita?* El Universal.
<https://www.eluniversal.com.mx/mundo/que-esta-pasando-con-los-derechos-de-las-mujeres-en-arabia-saudita>

Muñoz, A., Woods, A. (2022, 30 de setembre). *Marxism and the emancipation of women*. In defence of marxism.
<https://www.marxist.com/marxism-feminism-emancipation-women080300.htm>

Ovchinnikova, A. (2022, 6 de juny). *Derechos de la mujer en la URSS: mitos y realidad*. Eulixe.
<https://www.eulixe.com/articulo/reportajes/derechos-mujer-urss-mitos-realidad/20190308073034010247.html>

Parcerisas, C., Font, L. (2022, 20 de juny). *Anna Maria Sol Sardans (1918- 2004). Represaliada pel franquisme*. Manresanes que han fet història.
<http://manresanes.blogspot.com/2008/03/anna-maria-sol-sardans.html>

R. Sahuquillo, M. (2022, 3 de setembre). *Suecia, feminismo para todo: desde el quitanieves a la diplomacia*. El País.
https://elpais.com/internacional/2018/04/30/actualidad/1525116631_143162.html

Rojas, R. (2022, 6 de juny). *Feminismo y republicanismo en Cuba*. Letras libres
<https://letraslibres.com/revista/feminismo-y-republicanismo-en-cuba/>

(2022, 7 de setembre). *Tracking the States Where Abortion Is Now Banned*. The New York Times.
<https://www.nytimes.com/interactive/2022/us/abortion-laws-roe-v-wade.html>

(2022, 3 de setembre) *Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2019–2022 med inriktning och åtgärder för år 2020*. Regeringen.se
<https://www.regeringen.se/4a75cc/contentassets/a3e1b2ac93924979b27d00ec7854a0c7/utrikesforvaltningens-handlingsplan-for-feministisk-utrikespolitik-20192022-med-inriktning-och-atgarder-for-ar-2020.pdf>

Westreicher, Guillermo. (2022, 3 de maig). *Alienación según Marx*. Economipedia.
<https://economipedia.com/definiciones/alienacion-segun-marx.html>

Wikipedia contributors. (2022, 3 de juliol). *Aleksandra Kol-Iontai*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperado 16 de octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Aleksandra_Kol%C2%B7Iontai

Wikipedia contributors. (2022, 14 d'abril). *Anarcofeminisme*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de <https://ca.wikipedia.org/wiki/Anarcofeminisme>

Wikipedia contributors. (2022, 14 d'abril). *Anarquisme*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de <https://ca.wikipedia.org/wiki/Anarquisme>

Wikipedia contributors. (2022, julio 28). *Clara Campoamor Rodríguez*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Clara_Campoamor_Rodr%C3%ADguez

Wikipedia contributors. (2022, 3 de juliol) *Comunisme llibertari*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Comunisme_Llibertari

Wikipedia contributors. (2022, 26 de setembre). *Elecciones generales españolas de 1933*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_espanyoles_de_1933

Wikipedia contributors. (2020, 27 de setembre). *Feminisme liberal*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Feminisme_liberal

Wikipedia contributors. (2022, 3 de maig). *Feminisme marxista*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Feminisme_marxista

Wikipedia contributors. (2022, 6 de juny). *Feminism in Sweden*. Wikipedia. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://en.wikipedia.org/wiki/Feminism_in_Sweden

Wikipedia contributors. (2022, 12 d'abril). *Margot Wallström*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Margot_Wallstr%C3%B6m

Wikipedia contributors. (2022, 20 d'abril). *Marxisme*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperado 16 de octubre de 2022, de <https://ca.wikipedia.org/wiki/Marxisme>

Wikipedia contributors. (2022, 6 de juny). *Micromasclisme*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de <https://ca.wikipedia.org/wiki/Micromasclisme>

Wikipedia contributors. (2022, 1 de juliol). *Primera onada de teoria feminista*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Primera_onada_de_teor%C3%ADa_feminista

Wikipedia contributors. (2022, 15 de juliol). *Second-wave feminism*. Wikipedia. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://en.wikipedia.org/wiki/Second-wave_feminism

Wikipedia contributors. (2022, 20 de juliol). *Rosa Luxemburg*. Wikipedia. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Luxemburg

Wikipedia contributors. (2022, 18 de setembre) *Silvia Federici*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Silvia_Federici

Wikipedia contributors. (2022, 3 de juliol) *Voltairine de Cleyre*. Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Voltairine_de_Cleyre

Wikipedia contributors. (2022, 3 de setembre). *Women in Finland*. Wikipedia. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_Finland

Wikipedia contributors. (2022, 4 de setembre). *Women's rights movement in Iran*. Wikipedia. Recuperat 16 d'octubre de 2022, de https://en.wikipedia.org/wiki/Women's_rights_movement_in_Iran

ANNEXOS

Annex 1: Transcripció de les entrevistes

Annex 1.1. Conxita Parcerisas

Conxita Parcerisas (Aguilar de Segarra, 1953) és una historiadora, focalitzada en la història de dones. Va obrir un blog per parlar de les grans oblidades de la història, explicant les vides de dones de diferents professions. És membre i cofundadora de l'Associació Memòria i Història de Manresa i pertany a la junta del Cineclub de Manresa. A més, en temps de clandestinitat participa en la Unió Socialista del Bages, més endavant forma part de Nacionalistes d'Esquerres i actualment d'Esquerra Republicana.



Conxita Parcerisas, imatge pròpia.

Com et vas començar a interessar per aquests temes?

Soc historiadora, i vaig començar a focalitzar-me en la història de dones, les grans oblidades de la història. Tan interessada estava pel tema que vaig obrir un blog anomenat Manresanes que han fet història, on agafava diferents dones de Manresa que havien fet grans accions en la seva vida, ja fossin activistes, polítiques o bibliotecàries. Cada dona tenia una història interessant, però més interessant havia sigut l'experiència de trobar-les, el procés... Hem de tenir en compte que són dones que potser havien fet història durant el franquisme, quan el sector femení de la població era altament oprimat. Així doncs, per trobar les seves vides, jo i la seva companya havíem de buscar en els marges més amagats dels diaris per poder entreveure un nom femení. I així vam anar fent, des de 2009.

Quins avenços pels drets de les dones hi va haver durant la Segona República?

Clara Campoamor va ser una figura molt important pel sufragisme espanyol, va ser diputada a les Corts Constituents de la Segona República Espanyola entre 1931 i 1933. Va defensar i aconseguir el sufragi femení a Espanya per primera vegada en

la seva història. Resumidament, els avenços dels quals parlàvem van ser els següents:

- Dret a vot
- Igualtat de sous
- Prohibició de l'acomiadament per matrimoni o maternitat
- Llei del divorci l'any 1932
- Llei de l'avortament l'any 1936
- Decret va implantar la coeducació
- Supressió del codi penal dels delictes d'adulteri
- Primer casament civil a Barcelona l'octubre de 1932
- Primers passos en la planificació familiar
- Llei de jurats mixtos

Però, no tot va ser un camí de roses. A l'hora d'aprovar el dret a vot de la dona, hi va haver un gran debat. I és que no totes les esquerres estaven a favor d'aquesta llei i no totes les dretes hi estaven en contra. És a dir, les dones en aquella època eren pràcticament propietat dels seus marits, o pares si no estaven casades, i així doncs, les esquerres tenien por que votessin el que els seus marits votarien, és a dir, partits de dretes. És per això que alguns sectors de les dretes estaven contents amb la decisió. Així es va reflectir en les eleccions de 1933, les primeres en les quals les dones van poder votar a Espanya, on va guanyar la CEDA (Confederació Espanyola de Dretes Autònomes), un partit conservador, antiliberal, de dreta cristiana i espanyolista. Per consegüent, va venir el binneni negre, caracteritzat per la coalició governamental formada pels republicans d'Alejandro Lerroux i els elements majoritaris en el parlament de la CEDA, que practicà una política reformista de l'anterior legislatura de centreesquerra.

Parla'm de dones importants que fossin callades.

Moltes dones que havien fet coses molt rellevants van ser callades, empresonades i fins i tot condemnades a mort. Un exemple en seria Anna Solà Sardans, acusada de "*rebelión militar*" i de "*propagandista roja*", el fiscal demanava per a ella la pena de mort i el defensor, la pena immediatament inferior a la pena de mort. Va ser condemnada a vint anys i un dia, pena commutada més endavant per sis anys, com diu en el meu blog. Un altre exemple d'una persona a qui li vaig dedicar un article és

Rosa Riu Sardans, activista social i feminista, que va crear l'Associació de Dones del Bages.

Quins van ser els principals moviments feministes dels anys seixanta, setanta o vuitanta?

El divorci i l'avortament havien estat molt lluitats. Abans del divorci, les dones no podien separar-se dels seus marits encara que fossin abusadors, cosa que va provocar, evidentment, molt patiment. L'avortament també havia estat una victòria pel feminisme, ja que abans que es fes oficial, d'avortaments n'hi havia igual, el que passava era que eren clandestins, i com a conseqüència, sent extremadament perillosos. El tema de les violències sexual és un tema més recent, no perquè no n'hi hagués, que sí que n'hi havia, i molts, sinó perquè moltes de les accions que ara considerem masclistes o agressions, abans eren vistes com el dia a dia de la parella.

Què me'n pots dir de l'anticapitalisme i la teva activitat política?

Jo havia estat afiliada a diferents associacions i organitzacions, acabant finalment a Esquerra Republicana, no militant, sinó amb un paper més secundari. El tema dels rols de poder i del mateix masclisme dins d'aquests col·lectius no era un tema del qual sàpiga molt, però sí que és cert que a molts partits s'oferia a les dones tenir una secció a part, femenina, però nosaltres l'havíem rebutjat. Conec bastants dones de l'Associació de les Dones del Bages, les feministes dels anys setanta, les quals et podrien ajudar més en aquest tema.

I pel que fa a la teva vida professional?

Ara mateix soc amb els de memoria.cat, "el portal de webs de l'Associació Memòria i Història de Manresa, una entitat que vol contribuir a recuperar la memòria històrica i lluitar contra l'oblit", segons la nostra web. Fem recerca històrica i desenterren històries que necessiten ser explicades.

Annex 1.2. Clàudia Palà

Clàudia Palà (Manresa, 1998) és enginyera química i és militant d'Acció Lila. Es va començar a interessar per les problemàtiques socials a través d'una amiga i la mobilització que va comportar l'organització del referèndum de l'1 d'octubre va ser el que la va fer decidir implicar-se més en ells.

Abans de començar, fes-me 5 cèntims sobre tu.

Quant a la meua vida personal, jo vaig estudiar enginyeria química i ara estic treballant en una empresa que fa instal·lacions de plaques fotovoltaïques. Del tema feminista, em vaig començar a interessar quan tenia una amiga que militava a Acció Lila i sempre ens "menjava el tarro", i al final, coses que vas veient, coses que et vas adonant i dius, bé, ja està bé ser-ne conscient, però estaria bé fer alguna cosa més que comentar-ho amb les amigues.



Clàudia Palà, imatge pròpia.

I amb quina edat vas començar a militar?

Crec que amb 19. També em vaig començar a apropar més als moviments polítics per l'1 d'octubre.

Llavors, Acció Lila quines campanyes ha estat fent i quins moviments feministes hi ha hagut en els últims anys?

A veure, de campanyes, des que jo milito, que fa 4 anys... És que sembla molt fàcil això de dir campanyes cada any, però sempre s'acaben allargant més perquè porten molta feina. En vam fer una sobre la regla que es deia *Les nostres regles*, que el que volia era trencar amb el tabú de la menstruació, no totes les noies menstruen i no només menstruen noies, i una mica aquesta era la intenció. El punt àlgid de la campanya va ser una expropiació de compreses que vam fer i llavors les vam repartir per bars i als bars que vam poder contactar els vam portar unes adhesius

per enganxar al lavabo que deien “aquí pots canviar la teva copa menstrual”, també per visibilitzar una mica la copa, per visibilitzar la menstruació perquè el 50% de la població menstruarà durant, no sé, quaranta anys de la seva vida, i bé, aquest era una mica el pla. Després, la de l'avortament és la que ens ha portat més temps últimament. Va començar quan ens van contactar dient que no es podia avortar a Manresa, una noia ens ho va explicar. Ja ho sabíem, era quelcom que sempre se sentia, però va ser com va!, ja és hora de fer una campanya amb cara i ulls per assenyalar a Althaia perquè no es podia avortar, ja que hi havia una entitat religiosa al darrere. Vam ser Acció Lila qui vam posar-ho sobre la taula i vam ser qui vam lidiar amb tota la premsa i ho vam aconseguir després d'un any i mig. També el tema és que Althaia, la fundació Althaia, està governada, diguem-ne, per un patronat, i el president d'aquest patronat és l'alcalde de la ciutat, Marc Aloy, d'Esquerra Republicana. Llavors una mica la nostra feina era intentar assenyalar al Marc Aloy per dir que ell era el responsable que no es pogués avortar i el pressionàvem perquè convoqués un ple extraordinari on simplement es votés sobre la possibilitat d'avortar a la nostra ciutat. Va durar un temps, però finalment ho vam assolir i evidentment, ell no ens va felicitar mai i va emportar-se tot el mèrit ell. Però *cutre* nivell que una parlamentària d'Esquerra Republicana ens va dedicar un *tweet* que ens felicitava, tothom ho sabia que havíem estat nosaltres.

I llavors per aquesta campanya quines accions es van fer? Tipus manifestacions...

Sí. Manifestacions, concentracions, al principi moltes octavetes, moltes pancartes, vam fer una web on es van adherir 1500 persones, moltes xerrades en línia, quan hi havia la Covid, i al final ens vam frustrar perquè era del pla, les coses no canvien si algú no té por, així que vam assenyalar el patronat d'Althaia, i vam fer un cartell amb les cares de tots els membres del patronat i ho vam encartellar. Nosaltres pensem que va ser això el que va fer decantar la balança. Va ser com fins ara anàvem de bones, però... Fins i tot vam sortir a TV3, ens van fer una notícia, vam anar al ple de l'Ajuntament d'aquí per demanar-ho... Vull dir, sí, de coses en vam fer moltes. Després, es farà pública a finals d'octubre. Llavors, clar, nosaltres al setembre fem sempre una tancada com de principi de curs i era com això de l'avortament, hem de seguir, però pot ser que ens duri anys, així que vam començar aquesta campanya nova, *Ni tu ni ningú*, per visibilitzar agressions masclistes i diferents tipus de

violències: violències, agressions... Ha quedat una mica despenjada, però ara estem més o menys amb això.

Molt bé, n'he vist pancartes d'aquestes penjades. Tu com veus la dona en els sectors aquests revolucionaris, creus que realment se li està fent cas?

Jo crec que aquí Manresa particularment, la immensa majoria de col·lectius revolucionaris ho tenen molt en compte. Fins i tot en organitzacions mixtes rotllo Arran i això, ho tenen molt en compte. Llavors, marxant una mica d'aquí, sí que hi ha més col·lectius al País Basc i a les Espanyes com Frente Obrero, GKS (Gazte Koordinadora Sozialista), que sí que són una mica més d'aquest rotllo que comentaves. Segons ells, el comunisme és un i el feminisme divideix a la classe obrera... Però jo crec que aquí és un discurs que no està aconseguint calar prou. Sí que hi ha en algunes organitzacions tensions internes amb aquest debat.

Creus que sempre ha sigut així o va més per zones?

Jo et diria que és més aquí Catalunya. És que clar, tampoc fa tant temps que milito, però clar, alguns comunistes del segle passat sí que van molt en aquest rotllo. Aquí Manresa, va néixer Acció Lila el 2010 o 2011 i era com, fem un col·lectiu no mixt? Com molt revolucionari. Jo crec que dins la majoria de col·lectius d'esquerres està bastant assimilat.

Però en els llocs on sí que passa, per què creus que existeixen aquestes reticències? Per què pensen això?

No ho sé. Jo penso que al final són, almenys aquí Catalunya, pel que m'han dit, gent molt puntual, que han llegit molt, i que estan com una mica estancats al segle XX. Postulats molt comunistes, molt ortodoxos, súper poc flexibles, molt rígids, molt estètics. Molt "soc comunista, soc comunista".

L'etiqueta.

Exacte, però que, al final, vull dir, el seu argumentari són pamflets, lemes, estètics, la unitat de la classe obrera... Però que tampoc tenen un argumentari clar, a part de les quatre coses que diuen. Per la gent friqui comunista, els hi és molt fàcil que els hi entri aquest discurs. És perillós, en realitat, perquè sí que s'hi estan trobant. En massa, són moltes més les persones que estan en desacord amb aquest discurs,

però aquests petits reductes de gent van menjant orelles i van expandint aquest discurs a molt poca gent, però gent molt influent i que fa molta bandera de la unitat de classe, aquestes coses.

Però llavors són ells qui estan fragmentant més la classe obrera?

Totalment.

Parlant del comunisme, llavors entenc que tu veus una clara compatibilitat entre el comunisme i el feminisme.

Jo penso que sí. L'únic que clar, també hi ha totes les teories que si el patriarcat és un sistema a part o si forma part del capitalisme o què. Amb això també hi ha 10000 teories i cadascú diu la seva. Però jo realment, no penso que destruint el capitalisme caigui el patriarcat. Tant com pensar que són sistemes diferents no, perquè el patriarcat no té unes relacions econòmiques, unes elits i tal, però sí, jo penso que són totalment compatibles. Penso que qui vulgui pensar que no, és simplement perquè no vol perdre els seus privilegis. Rotllo, soc un home que em va molt bé dir que soc un home comunista.

I al revés? Tu creus que és compatible un sistema capitalista amb un feminista?

Uf! A veure, una mica és el que està passant avui dia. Veus Zara fent samarretes de "feminist". Al final, el capitalisme és molt modelable i sap com adquirir molt fàcilment, com apropiarse de moltes coses. És el liberalisme, apropiarse de coses que no són seves pel simple fet de vendre més, però evidentment jo penso que no. S'estan fomentant discursos *pseudofeministes*, però són discursos que s'allunyen molt del que a Acció Lila defensem o del que jo personalment defenso, el feminisme de classe. Per mi, lluitar perquè una noia tingui les mateixes oportunitats per explotar a 100 persones no és feminisme i mai serà el feminisme que defensi. El sistema capitalista s'està intentant abanderar d'això. És controvertit això que diré, però penso que sí que hi ha coses en les quals hi podem guanyar. Com discursos contra la violència sexual, que sí que s'hi està fent una empenta. Les institucions s'amollen una mica al que les grans empreses i les elits proclamen i tenint això en compte, s'estan fent moltes polítiques del tema i jo penso que sí que estem progressant. L'únic que al final la contradicció de classe acabarà assenyalant que el feminisme no

és això. Es prenen per feminisme coses que no són. L'empoderament de la dona no té per què ser feminista.

Quines creus que han sigut les principals lluites feministes dels últims anys?

Jo crec que el tema de la violència sexual s'està visibilitzant més. No només des del moviment feminista, però també el tema de paritat, quotes en els partits... Des del feminisme anticapitalista, nosaltres formem part de coordinació de col·lectius Feministes Anticapitalistes dels Països Catalans, i, de moment, campanyes com a tal no n'hem fet, però sí que penso que des del feminisme anticapitalista encara vetllem per la resta de lluites: per l'habitatge, per les persones migrants, contra el racisme, el racisme institucional... Nosaltres intentem seguir aquí. Però així com en l'àmbit feminista en els últims anys, allò de l'avortament va tenir molt pes, i més enrere el divorci, però de tot això ja fa molt temps...

Creus que l'esquerra avui dia està molt fragmentada? Tenim molts partits... Creus que el que estan fent és fragmentar-la més i que a escala electoral guanyi la dreta o realment hauria de ser així perquè cadascú defensa les seves idees?

A veure, que l'esquerra està fragmentada és un problema que arrosseguem des de fa tants anys... O sigui, som incapaços de construir una unitat. A la Guerra Civil s'estaven matant anarquistes i comunistes a la Plaça Catalunya... Però, jo sí que penso que està passant perquè el liberalisme econòmic, la ideologia individualista, el que fomenta és: munta tu el teu *xiringuito*, munta tu el teu partit, en comptes de buscar la solidaritat, el que t'uneix, que és el que m'agradaria mi. Busca que el que fragmenta, llavors, jo crec que té sentit pel sistema econòmic que això estigui passant. Joestic totalment en desacord amb això. Que si independentista, que si no independentista... Jo, particularment penso que hi ha d'haver *el partido*, un partit d'esquerres fort, comunista, que sigui capaç d'aglutinar tots els partits d'esquerres. És una mica utòpic? Podria ser. Però, al final, això és pel que fa a la política institucional. La política de carrer, la que fem nosaltres, no té res a veure.

Perquè tothom s'uneix.

Exacte, perquè ens unim i la compartim com amb els desnonaments de la PAHC (Plataforma d'Afectades per la Hipoteca i el Capitalisme), la concentració de la

visibilitat trans, fem manifestacions per qualsevol cosa: per Palestina, pel que sigui... En aquest cas, jo penso que sí que hi ha aquesta unitat.

Exacte. Jo penso que almenys aquí a Manresa està molt unit. Veig al SEPC (Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans) ajudant a Arran, Acció Lila...

Clar. També hi ha tota la branca anarquista, que directament no confia en partits polítics.

Per relacionar-ho una mica amb els rols de poder i tal, tu creus que els comunistes homes miren per sobre l'espatlla a les dones d'Acció Lila, per exemple?

M'agradaria pensar que no, però jo és que visc una mica engegada, perquè estic en un col·lectiu no mixt. Bé, a l'Ateneu sí que hi ha homes, però jo crec que els rols de poder que hi poden haver - tenint en compte que, evidentment, el masclisme continua vigent, clar que sí - són amb l'edat, amb l'edat i amb experiència militant. I si són homes més. Si són homes que porten 10 o 15 anys militant, encara més. Però, és això. Gent que ha estat al Kurdistan, gent que ha viatjat a Sud-amèrica i ha visitat no sé quants llocs, i ha fet un Erasmus a no sé on, que hi havia no sé quin col·lectiu... Són totes experiències que sumen, però generen un rol de poder. Es continua havent d'expulsar homes de la militància, es continua havent d'expulsar homes de festa. Ara fa temps que no, però són coses que encara passen igual. El feminisme encara és molt important. I amb els espais no mixtes...

Ara t'anava a preguntar pels espais no mixtes!

Es continuen generant igual. De tant en tant fem festes no mixtes, de tant en tant fem tallers d'autodefensa. Quan preparem el 8M són espais no mixtes. Així formals no n'hi ha tants, però informals n'hi ha bastants.

I per què es fan els espais no mixtes?

Hi ha moltes opinions respecte a això. En contextos de festa i oci és per un tema de seguretat. S'està bé sense tenir homes *babossejant-te*, tirant-te la canya, dient-te coses que no vols sentir i mirant coses que no haurien de mirar. I políticament perquè els espais no mixtes sempre han estat destinats a les cures i ara és com donar-li un valor revolucionari al fet de trobar-se dones. Històricament, es donaven

les trobades de dones per fer la bugada, i ara és fer que aquests espais siguin proactius i amb potencial.

Creus que el moviment feminista va molt relacionat amb el moviment LGTB, el transfeminisme...?

Sí, jo penso que ha de ser així. El moviment feminista ha de ser LGTB-*friendly* i els col·lectius LGTB han de ser feministes. Passa sempre? No. Tenim molta transfòbia interioritzada? Sí. Intentem treballar-hi al respecte? Sí. Ens formem, en xerrem, fem debats de la teoria queer, el transfeminisme, mirem què ens encaixa més, què no, amb quins punts no estem d'acord, a fons.

Llavors també hi ha tot el tema TERF.

Exacte, hi ha tot el tema TERF, hi ha mil mogudes. És quelcom molt vigent. A Acció Lila hem estat fent unes formacions i n'hem fet d'això: queer, transfeminisme, lesbianisme polític... Jo penso que és molt important. I de la mateixa manera, els col·lectius LGTB han de ser feministes, perquè un noi gai blanc *cis* continua sent un *matxi* i un potencial agressor. Si no són espais feministes, tampoc seran mai espais segurs per tothom. Han d'anar del braç.

Com va començar Acció Lila?

Doncs va començar gràcies a Maulets, que era el col·lectiu anterior a la CAJEI (Coordinadora d'Assemblees de Joves de l'Esquerra Independentista), que era una coordinadora de joves de l'esquerra independentista. Hi havia la CAJEI i hi havia Maulets que es van acabar ajuntant i formant Arran, crec. I els de l'esquerra independentista van dir que estaria bé un col·lectiu antipatriarcal - que ni tan sols es feia servir el terme feminista, crec - fa molts anys, jo no ho vaig viure, evidentment.

Quin any va ser?

2010 o 2011, 2010 crec. O 2009! 2009 devia ser. I me'n recordo que ens van explicar que no sabien si fer-lo mixt o no mixt. A la primera reunió era mixt, però només va anar-hi un home i van decidir fer-lo no mixt. A partir d'aquí ja es van formar i van argumentar políticament que era un espai no mixt i sempre ha sigut així.

Annex 1.3. Montserrat Margarit

Montserrat Margarit (Barcelona, 1941) va treballar tota la seva vida com a treballadora social. Sent l'única nena entre molts germans, des de ben petita va lluitar per la justícia social i va militar al PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya). Va ser una de les fundadores de l'Associació de Dones del Bages i ara mateix és al Consell Municipal de la Dona.

Abans de començar, fes-me 5 cèntims sobre tu.

Jo vaig néixer el 20 de setembre de 1941. Jo vaig néixer a Barcelona. A veure, jo ara tinc 80 anys i aquest setembre en faig 81, per tant soc ja una dona gran. M'agrada dir vella, eh? A mi m'agrada. Soc de les que estic reivindicant que som dones velles perquè aquesta paraula sembla que tingui un sentit dolent i, al contrari, moltes dones d'aquella època estem veient que dir-nos velles és una altra de les reivindicacions



Montserrat Margarit, imatge pròpia.

que hem de fer perquè no és res dolent ser vella sinó tot el contrari. Ja m'estic enrotllant una mica. Vaig viure bastants anys a Barcelona i després batxillerat i tot això vaig estudiar-ho a Barcelona també i llavors els meus pares, el meu pare concretament, eren mestres i seria llarg d'explicar, però van voler deixar Barcelona, i anar a fer de mestres en un poble rural, en un lloc petit i fer un altre tipus de vida. El meu pare com que era mestre de la república va haver de fer com un examen i oposicions per poder ser *maestro del estado* i poder-se presentar a una plaça de mestre. D'aquí del Bages li va sortir un poble, Sallent, però no li va interessar. Llavors li va sortir una plaça a una de les colònies tèxtils d'aquí del Bages que és Palà de Torroella. I se'n van anar de mestres allà, a Palà. Això com que és a prop de Manresa, jo quan vaig acabar el batxillerat vaig trobar-me que havia de venir aquí Palà que, no hi havia res, i llavors els meus pares, jo i altres familiars buscar aquí Manresa que podia fer i vaig trobar un lloc de treball, d'administrativa a la Pirelli. I jo vaig estar treballant a la Pirelli d'administrativa, vaig venir a Manresa. Primer vaig estar amb monges, perquè

no hi havia altra, després amb unes noies que ja vam ser una mica diferents. Vam llogar un pis i segons algun historiador de Manresa, potser vam ser les primeres dones, noies, que llavors érem noies i joves, que vam posar-nos a viure en un pis d'una forma independent, sense estar a cap lloc, a cap pensió, a cap col·legi de monges ni res. Bé, mentre estava treballant a la Pirelli jo vaig estudiar la carrera d'assistent social. A Manresa es va crear un col·legi per fer el treball social, jo m'hi vaig apuntar i vaig fer la carrera d'assistent social. Però, per coses que ja t'aniré explicant, doncs jo llavors em va agafar una època molt activa, també en una època que vaig conèixer un dels meus companys i ens vam casar, en fi, vaig tenir una sèrie de coses que llavors no vaig fer d'assistent social, de treballadora social que es diria ara, ho vaig deixar, tot i que vaig fer els tres cursos de carrera, eh? Així i tot ho vaig deixar primer, perquè m'interessava més la feina que tenia d'administrativa, que guanyava més diners i després, perquè jo vaig fer una opció amb unes amigues d'anar un temps a París per veure si podíem fer sociologia a la Sorbona perquè aquí aquesta disciplina encara no estava reconeguda com a carrera universitària i no es feia, per tant, és una mica, ja veus, la meua vida és una mica llarga.

Quant a la meua professió, en conseqüència, jo soc diplomada en treball social perquè després més gran vaig fer l'accés a la universitat i em vaig treure el títol universitari de treball social. A partir d'aquí, llavors ja vaig treballar tota la meua vida laboral, de vint i escaig anys a quasi 30, de treballadora social.

Com et vas començar a interessar per aquests temes?

Pel que fa a la meua primera vinculació amb el feminisme i la militància, primer haig de dir que jo penso que sempre he sigut feminista, ja de petita, de joveneta, de més gran... Jo soc germana de 3 nois, a casa meua érem 4 germans i 3 eren nois. Jo era l'única noia. Com pots veure vaig néixer en un ambient, més aviat, de xicots. A més a més, jo jugava molt a gust amb els meus germans. No jugava gaire a jocs de nenes, m'agradaven més els de xicots. Per tant, quan hi penso, penso que sempre he estat feminista, perquè la meua mare, tot i ser una dona molt avançada, a vegades em deia: Nena!, perquè clar, com que jo era l'única noia em deia nena, em deia ajuda'm a fer els llits dels teus germans, per exemple: Ajuda'm a parar taula!, i jo li contestava: Mama, i per què jo? Que no hi ha els meus germans? Que es facin ells el llit, que també ajudin ells a parar taula. Com pots veure, ja de joveneta o de nena, jo ja reivindicava que els nois havien de fer el mateix que jo. No és que me'n

sortís gaire, però jo sempre tenia aquest pensament, i quan vaig anar fent-me gran i llavors vaig fer treball social, em va començar a interessar la sociologia, la psicologia, aquests temes, sempre ho mirava amb perspectiva de dona. No sé per què, però jo ja ho veia així. I de seguida vaig adonar-me que tot i que llavors no es veia d'aquesta manera, en la nostra societat hi havia un sistema patriarcal masclista que discriminava totalment a la dona. I això què em va portar a fer? Em va portar a conviure amb persones, quan vaig ser jove i ja estava a Manresa, amb noies i amigues que veiessin la situació més o menys com jo, i amb xicots que també ho veiessin d'aquesta manera, i des d'una perspectiva d'esquerres i totalment antifeixistes, i en el que diríem en aquells moments, antifranquistes i anti-*la sección femenina*, que és el que ens feien estudiar a nosaltres, a les dones. Entre la colla que jo vaig sortir, eren persones molt d'esquerres, però el que van predominar van ser persones que van seguir i que estaven militant en aquells moments clandestinament, evidentment, en el Partit Socialista Unificat de Catalunya, el PSUC. Jo i altres companyes també ens vam apuntar en aquest partit.

En què consistia la teva associació?

L'Associació de Dones del Bages es va constituir després de les jornades catalanes de la dona. Vam ser unes dones que en anar a aquestes jornades a Barcelona vam veure que aquí Manresa també es podia fer un moviment per dones, més que moviment feminista en aquell moment, igual que les jornades catalanes de la dona, no feministes. Perquè en aquell moment ja hi havia algú que es deia feminista, però no era el llenguatge habitual. Llavors aquestes manresanes que vam anar-hi quan vam tornar-ne vam voler que es comencessin a fer xerrades sobre temes en els quals dones poguessin estar interessades. Va coincidir que feia poc que havia mort Franco, això va ser el '76 i Franco va morir el '75... Per tant, tothom tenia ganes de fer coses més progressistes, més obertes... I van venir moltes dones en aquestes xerrades, moltes dones! Dones de totes les maneres. Dones com nosaltres que militàvem ja en partits d'esquerres i dones que no. De fet, hi havia un grup de dones que venia que es feien dir dones d'església progressista. I moltes dones que no eren només de Manresa, que eren de la comarca. I per això de nom li vam posar Associació de Dones del Bages.

Em pots parlar sobre aquests corrents progressistes de l'Església catòlica?

Els capellans aquí Manresa tenien un lloc a la carretera de Vic que se'n deia residència sacerdotal perquè els capellans tenien allà com una residència. Ens van cedir, hi havia uns capellans progressistes. Jo no soc creient, soc atea totalment, però és veritat, s'ha de reconèixer que hi havia uns capellans que ens van ajudar. I ens van cedir el lloc per reunir-nos allà. Vam dividir les trobades per temes, els temes que ja havien sortit a les jornades catalanes de la dona.

Quines eren les vostres principals lluites en aquests inicis?

Una de les més importants era de parlar de legalitzar i posar lleis que no fossin discriminatòries. En aquella època, les lleis eren discriminatòries totalment. Una cosa que podríem dir que ha canviat d'ara és de les lleis. En les lleis ara no hi ha desigualtat, al contrari. La dona fins i tot per treure's el passaport necessitava el permís d'un home, del seu pare si era jove i no estava casada, del seu marit si estava casada i si no hi havia cap mascle que la recolzés havia de ser un germà si hi havia un germà... Per obrir un compte corrent, també. Una de les primeres ponències més rellevants va ser la que deia que tot això havia de desaparèixer i les lleis s'havien de posar en la igualtat. Hi havia el tema del divorci, que tampoc hi havia divorci, només hi havia separació i encara era molt difícil d'aconseguir. També hi havia el tema que es poguessin legalitzar els anticonceptius i després allò de l'avortament era un tema que interessava a menys dones, tot i que ens vam quedar bastant parades en aquells anys.

I pel que fa a l'avortament? Com va ser la lluita?

Vam lluitar quan els governs van ser d'esquerra, que ens recolzaven en aquest aspecte, i quan la Generalitat era provisional, que no estava ni constituïda. Hi havia algun metge que estava a la Generalitat que va defensar molt la despenalització de l'avortament, almenys en uns supòsits. Estava en el codi penal, si se sabia que una dona havia avortat, anava a la presó i la persona que l'havia ajudat també, era molt greu. Quan jo vaig començar a treballar de treballadora social al '81 al centre de planificació familiar, jo vaig tenir dones que sol·licitaven una interrupció d'embaràs i encara no s'havien aprovat aquests supòsits. Jo he vist morir dones per fer avortaments clandestins, era molt fort. La dona que vol interrompre l'embaràs pel motiu que sigui, ho fa. Es feia en unes condicions que algunes d'elles s'hi quedaven. Vam lluitar molt per aquestes coses, perquè no passés i la veritat és que gairebé

s'ha fet un retrocés en això. En aquells anys es van crear unes clíniques legalitzades, privades, que la majoria estaven a Barcelona. Nosaltres des de l'ICS (Institut Català de la Salut), on jo treballava, podíem derivar a la gent. Les treballadores socials serem molt combatives, nosaltres fèiem el que fes falta. Encara que fossin en clíniques privades, aconseguíem que la dona pogués avortar i gratuïtament si era el cas. A la salut pública li va costar una mica més. Això de l'avortament lliure i gratuït ho havíem obtingut a la pràctica, no es deia públicament, però ho havíem aconseguit. En alguns aspectes s'ha retrocedit.

Ara hi ha l'ASSIR (Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva), el programa de l'ICS, que abans es deia Servei d'Atenció a la Dona, que hi havia allò dels mètodes anticonceptius. S'encarregaven que la dona pogués ser visitada durant tot l'embaràs, el postpart... I després inclús es va afegir el programa d'atenció a la dona menopàusica, perquè el que passava era que en el centre de planificació familiar, quan la dona deixava de tenir la menstruació ja no podia ser atesa. Vam lluitar, jo vaig presentar a la Generalitat aquest programa. Vam obtenir bastants coses, la veritat. L'objectiu de l'associació era assolir totes aquestes coses.

I amb el pas dels anys, com va anar evolucionant l'associació?

El que va passar després va ser que com totes les associacions i entitats, al començament érem moltes dones i tan diferents, això es va anar perdent amb el temps, vam anar quedant més poques. Algunes també entre treballar, ser mares i tot, van deixar de ser tan actives a l'associació. L'associació va funcionar durant anys, però l'últim érem poques i es va anar morint com una espelma, a poc a poc. No va haver-hi un trencament. També van anar apareixent serveis diferents. L'Ajuntament va crear el Servei d'Atenció a la Dona. Ara n'hi ha dos: el SIAD i el SIE, per atendre els fills de dones que han sofert maltractaments i violència. Vam lluitar perquè hi pogués haver una regidoria que primer es deia de la dona, ara es diu de feminismes i LGTBI. Això ho vam lluitar tot a l'Associació de Dones del Bages, així que vam aconseguir moltes coses. Com que van anar apareixent altres serveis de manera oficial, nosaltres vam anar desapareixent. Jo professionalment treballava en aquest tema i vaig treballar-hi fins que em vaig jubilar, però si les altres treballaven en altres coses,

Què van ser les jornades catalanes de la dona?

En aquestes jornades hi havia sobretot dones de partits d'esquerres clandestins. També hi havia dones molt intel·lectuals de Barcelona, sobretot en l'àmbit d'escriptura, també alguna advocada molt important, la Lidia Falcón... Totes aquestes dones s'havien anat trobant els últims anys del franquisme per fer alguna cosa per la dona i pel feminisme. Quan van veure que s'havia mort Franco vam veure que era l'hora per crear un moviment feminista, de dones, que lluités per les lleis, contra la discriminació en l'àmbit sexual, per crear centres de planificació familiar... I aquestes dones són les que van organitzar aquestes jornades. Hi havia entre altres la Montserrat Roig, per dir noms coneguts. Hi vam anar dones de tot Catalunya.

Aquí Manresa vam tenir la sort que el primer Ajuntament democràtic durant 8 anys va ser d'esquerres i vam aconseguir el centre de planificació familiar. A Barcelona també se'n van obrir diversos. Nosaltres vam ser dels primers a Catalunya, juntament amb alguns de Barcelona. Hi havia tot un moviment estatal de *Movimiento de planificación familiar* que era molt important i reivindicatiu, hi havia moltes dones.

Què buscaven aquests centres de planificació familiar?

Buscaven, primer de tot, quan es legalitzessin els mètodes anticonceptius, educar i ensenyar a les dones quins mètodes hi havia perquè poguessin gaudir de la seva sexualitat, que no estiguessin preocupades de quedar-se embarassades. També hi havia el tema de l'església, que deia que gaudir de la sexualitat era un pecat i pecat mortal, que deien llavors. Vam fer molta educació sobre aquest tema, sobre la sexualitat i els mètodes anticonceptius.

Quan es va legalitzar l'avortament, vam ajudar a les dones que volien tenir una interrupció de l'embaràs. En l'equip d'un centre d'aquests hi havia infermeres o llevadores, ginecòlogues, treballadores socials i psicòlogues. Era multidisciplinari, amb totes les professions que tocaven aquests temes.

I com es gestionaven aquests centres?

La pega d'aquests centres és que al començament eren tots municipals i en un Ajuntament cada 4 anys hi ha eleccions. Llavors, a Barcelona, que van ser els pioners a part de nosaltres, com que es va començar a dir que l'ICS faria aquesta tasca, els ajuntaments s'ho van voler treure de sobre. Els que hi treballàvem, els nostres caps eren de l'Ajuntament, però hi havia diferents maneres de pagar. No

érem funcionàries la majoria, però a l'Ajuntament de Barcelona van dir que els farien a tots funcionaris i que dependrien directament de l'Ajuntament. Els professionals van accedir-hi. I al principi va anar molt bé, però després com que es volien treure els centres de *planning* de sobre com a municipals i que ho agafés l'ICS, aquestes funcionàries, que majoritàriament érem dones, van ser posades en un altre lloc. Aquests centres es van acabar tancant tots i representava que van passar a l'ICS, però no totes les professionals van seguir fent el mateix. Jo sí, però no tothom.

I teníeu incidència als centres educatius?

Hi havia un programa especialment per gent jove i anàvem als instituts i als col·legis a fer xerrades per explicar la sexualitat, els mètodes anticonceptius, què havien de fer les noies per no quedar-se embarassades...

Què fèieu quant als maltractaments?

El tema dels maltractaments no sortia, no perquè no n'hi hagués, que la psicòloga i jo amb la feina que teníem en vèiem molts. No havia sortit gaire als mitjans fins aquella noia que va sortir a la televisió explicant que patia violència i a les hores el seu marit la matava. Llavors va començar a sortir la punta de l'iceberg. És a dir, que és un tema que als centres de *planning* no en parlàvem gaire.

Com era ser militant feminista en la clandestinitat... hi deurien haver un pilot d'opressions sobreposades: la pròpia d'un Estat feixista i masclista, la que hi havia dins de les organitzacions d'esqueres cap a les dones...

Mira, era bastant com de ciència-ficció. Jo sempre he sigut feminista i quan vaig venir a Manresa de jove em vaig començar a ajuntar amb gent que militava en partits clandestins, com el PSUC, amb alguna del PSC i alguna del PSAN, el que ara seria Esquerra republicana. Jo era més amiga de les dones, i amb els homes, els nostres companys, els hi dèiem que havíem de fer xerrades per parlar del tema de la discriminació a la dona. Hi havia una tendència que encara hi és que diu que el feminisme l'hem de lluitar les dones soles, però sempre hi havia les que deien que no, que també hem de lluitar amb els homes, perquè una societat no serà mai igualitària si els homes no veuen que la dona ha de ser igual que l'home. És a dir, que si no es trenca la societat patriarcal de veritat, no hi haurà mai la igualtat. Ara hi ha les lleis, però a la realitat no hi és.

Nosaltres vèiem això i llegíem articles, si anàvem a França agafàvem llibres que parlessin del tema, la Simone de Beauvoir va ser un gran descobriment per a nosaltres, el seu llibre *El segon sexe* ens el passàvem, el passàvem als companys... Tot això a la clandestinitat. Va donar la casualitat que jo vaig estar a França vivint a París una època, per cosa d'estudis, i vaig enxampar el maig del '68, i això del feminisme es va parlar molt allà i quan vaig tornar vaig poder portar molta documentació, llibres d'aquesta època.

Ho vivíem molt lluitadores, jo penso, amb molta il·lusió, érem molt joves... Les dones que pensàvem així ho vam lluitar molt amb els nostres companys a la clandestinitat. Jo era militant del PSUC, que podríem dir que era la filial del PCE. Teníem unes idees socialistes, però tirant una mica, que no tothom, a comunistes perquè en aquells anys el comunisme encara tenia molt prestigi. Després es van fer els disbarats que es van fer, sobretot a la URSS. Ja hi havia hagut Stalin, però a aquella època, a Itàlia per exemple, hi havia un partit comunista molt interessant, molt progressista i obert, que no tenia res a veure amb la URSS, a França també... Aquí érem socialistes, però una mica marxistes.

I com vivíeu els perills de la militància clandestina?

Sabiem que la clandestinitat era molt perillosa, però teníem molta il·lusió perquè pensàvem que el franquisme s'estava acabant i que després la societat canviaria de veritat. Després han vingut els cops i els desenganys, des de la meua perspectiva de dona gran, estic decepcionada, he de dir la veritat. Però llavors no. I sabíem que hi havia molt perill perquè van agafar companys nostres i els van posar a la presó.

Ens hi jugàvem molt, no només presó sinó també llocs de treball. Jo personalment puc explicar l'anècdota perquè ja fa molts anys. Jo ajudava a un metge que era el doctor Selga, que havia sigut professor de l'escola de treball social i ho fèiem a Sant Joan de Déu, que llavors era només un hospital infantil. Els germans de Sant Joan de Déu eren els amos, els germans segueixen tenint molt poder, per això no es podia avortar a Manresa fins fa ben poc. L'Ajuntament sí que tenia una mica de direcció, i el director mèdic en aquells moments era el doctor Selga. Va sortir una plaça i el doctor em va dir que m'hi presentés perquè tenia un bon currículum. Em vaig presentar i vaig passar tots els exàmens i les proves psicològiques i tot. No vaig treure la plaça i estava amb altres coses així que no li vaig ni donar importància perquè per sort vaig tenir altres oportunitats i vaig treballar en altres coses. Al cap de

molts anys i feia molts anys de la democràcia i tot, es va jubilar la treballadora social de Sant Joan de Déu. Els psicòlegs que hi havia hagut eren d'aquests cercles de la clandestinitat i després de tots aquests anys em van dir: saps que et vas presentar per treballadora social de Sant Joan de Déu?, jo ja quasi no ho recordava. Vaig dir que sí i que no vaig treure la plaça. Em van dir llavors que realment havia quedat al número 1, però els germans es van assabentar que havia sigut militant d'aquest partit, que era feminista, que m'havia declarat atea... i no em van agafar. I nosaltres ho sabíem que ens hi jugàvem això, però t'he de dir que la veritat, lluitàvem amb tanta il·lusió per una societat diferent...

I, concretament, com va ser la reacció dels vostres company a tota aquesta efervescència de la lluita de les dones?

Els homes de la meva generació eren molt masclistes, si els joves d'avui dia ja ho són... però llavors gairebé no en tenien la culpa, perquè els havien educat així. Vam haver de lluitar bastant amb els nostres companys perquè ho entenguessin i hi va haver els que ho van voler entendre i altres que... Jo havia parlat amb homes del PCE, sobretot, de zones més rurals que deien coses molt masclistes.

Les d'aquí Manresa, les dones, fèiem reunions ja com a comissions de dones dins del partit a la clandestinitat en un local a Barcelona al costat de la plaça Sant Jaume. A les primeres reunions venia un home sempre, ni ens deixaven soles... i en aquesta reunió hi havia la Montserrat Roig, o sigui no és que hi anessin dones que no fossin reconegudes, però era així... Després això va anar desapareixent i el partit dels hereus d'aquesta gent serien En Comú.

A Barcelona sempre hi havia hagut aquest partit i els socialistes hi havien tingut molta força. Jo vaig treballar una època a l'Ajuntament de Barcelona de treballadora social, quan hi havia el Maragall d'alcalde, parlo de fa molts anys, i hi havia un ambient diferent que aquí. Però als homes els hi costava molt...

Què me'n pots dir del maig del '68?

Jo hi vaig arribar una mica més tard, no ben bé al maig. El motiu pel qual jo vaig anar a París era que amb dues de les meves companyes que havíem estudiat treball social, vam veure que aquí no era encara una carrera universitària, i nosaltres que volíem continuar i treballar en aquest àmbit vam veure que en aquells moments, aquí al nostre país, era una mica com ciència-ficció parlar d'assistents socials, les

lleis... Estàvem en ple franquisme i per tant no existien lleis de benestar social. Llavors, d'aquestes dues companyes n'hi havia una que tenia uns tiets que vivien a París i una altra que havia fet molt francès i hi anava molt i va explicar que a la Sorbona hi havia la carrera de sociologia. A les que havien estudiat treball social se'ls feia un examen d'accés a aquesta carrera allà la Sorbona. Aquí no hi havia cap universitat que fes aquesta disciplina, parlo de fa molt temps i les coses eren diferents.

I en aquest punt vas decidir anar a París?

Aquestes dues companyes hi van anar. Jo havia estudiat francès a batxillerat i després a Manresa hi havia l'institut francès que el portava el Monsieur Jacques i jo hi havia anat a fer francès perquè era l'habitual en aquells moments, més que l'anglès, però no és que en sapigués molt. Llegir-lo i escriure'l, tot això una mica, però tenir una conversa o seguir una classe tota en francès... Quan vaig arribar allà estava tot molt mogut, tothom parlava d'una llibertat en l'àmbit de treball, d'estudis, de llibertat sexual, de llibertat de pensament, que aquí en aquells moments no en parlàvem. Era un descobriment que fèiem sobre coses que nosaltres ja pensàvem d'aquella manera, però que no havíem pogut ni expressar ni veure cap a altres persones, als altres joves... Això va ser potser la sorpresa més gran que vaig tenir. També hi havia una llibertat política molt important. Allà ser socialista, comunista, anarquista, era una cosa fins i tot bastant normalitzada.

Com es va desenvolupar exactament el moviment?

Hi havia el que es va convertir en el moviment estudiantil del '68, Daniel Cohn-Bendit, que ara el podríem classificar en el partit dels verds perquè defensava tot allò de l'ecologisme, però després també hi va haver tot el moviment obrer que s'hi va adherir. Bé, el que em va sorprendre va ser parlar amb la gent, anar a reunions que es parlava d'aquests temes. mentretant, jo anava preparant-me el francès, anava a l'acadèmia francesa pública d'allà París per perfeccionar el francès. Però tot i així, quan jo anava a la Sorbona i anava a la preparació per aquests exàmens, vaig veure que seguir una classe en francès i agafar apunts... una classe magistral em costava molt de seguir, i vaig veure que havia de perfeccionar molt més el francès si volia accedir a la universitat i fer la carrera aquella.

Després hi havia un altre tema i és que jo ja estava casada, les altres companyes no. No tenia encara fills, però ja estava casada. Com era el començament del meu aparellament, en aquells moments trobava a faltar molt al meu company, i el meu company també em trobava a faltar. Aquesta va ser potser la primera causa, a part del francès, que jo no em quedés i hi vaig estar un mig any, per veure si perfeccionava més el francès, però finalment vaig tornar cap aquí Manresa. Les meves companyes sí que s'hi van quedar, sabien molt més francès que jo, això també s'ha de dir i van poder anar a la Sorbona, fer la carrera de sociologia i tot això. Després els va servir molt per la carrera d'aquí Catalunya.

Doncs, per resumir, què en vas treure?

Bé, per concloure, per mi era un descobriment de tot el que els meus companys d'aquí Manresa i jo pensàvem, un món diferent, un món socialment més igualitari, per les dones i pels homes. També es parlava de feminisme, però era amb totes aquestes altres coses que t'he dit. No com a un moviment feminista molt reivindicatiu, sí que hi era, però anava junt amb tots els altres temes, amb llibertat política, amb llibertat sexual... Clar, tot això per mi va ser un descobriment, però més que un descobriment, perquè quan vaig anar allà ja pensava d'aquesta manera, era que hi havia milers i milers de joves, i a més a la Sorbona i a tots aquests llocs hi havia alumnes de tots els països d'Europa. Pensaven d'aquesta manera i ho havien defensat amb una lluita que havia aconseguit moltes coses i que sobretot, en la lluita més social i política, havien aconseguit que a França molts treballadors, classe mitjana, professors i alumnes s'adherissin a aquest moviment. I això també és el que em va agradar. Diferents persones de diferents maneres de pensar, més grans, més joves... s'unissin a aquesta revolta, i per això penso que va ser una revolta molt important, perquè no només va ser d'estudiants, sinó que va ser també de persones grans i persones implicades políticament.

En aquesta revolta també hi va haver tota la part de feminisme, i em va fer ratificar que havíem d'aconseguir moltes coses perquè aquí no teníem les mateixes lleis i havíem de començar a defensar totes aquestes coses, però clar, aquí de moment ho havíem de fer en la clandestinitat, perquè encara va tardar uns anys a morir el dictador. De totes maneres, ja ens vam començar a reunir amb dones que pensàvem així quan vaig tornar aquí Manresa. Dones que militàvem en partits polítics clandestins i vam poder començar a dir que les lleis fossin iguals. Per tant, el

maig del '68 va ser una mica on vam començar a veure que es podia fer, si ho havien aconseguit allà, nosaltres aquí també ho podríem aconseguir. Quan va morir Franco va ser quan les dones que estàvem a la clandestinitat ho vam poder portar tot de manera legal. Va ser a partir d'aquí també quan les dones vam poder començar a demanar llibertat en la sexualitat i per això es va fer la creació dels centres de planificació familiar.

Com veus el feminisme en l'anarquisme?

Els meus sogres eren anarquistes, per tant, el meu home venia d'un ambient anarquista. El meu sogre va ser l'últim alcalde abans de la Guerra Civil a Manresa, ell era de la CNT i era masclista. No per maltractar dones ni res d'això, però a casa les coses habituals i quotidianes les feia la dona i qui manava era l'home. Ell havia estat en aquests moviments naturalistes de l'època, dels anys '20. Era una persona molt militant, ara amb tot el que estan fent de la memòria històrica de Manresa ens han passat documents que havia fet el meu sogre de coses molt avançades, en l'àmbit social i polític, sí. En l'àmbit de la dona, no ho era. La meva generació no era gaire avançada, però la que hi havia abans encara menys.

El vot de la dona, que es va aconseguir a Espanya el '31, què va passar? Les dones van votar a dretes, no van votar a esquerres.

Les que ens interessava ja ho sabíem tot això, ho havíem estudiat. Jo vaig tenir la sort d'anar a França i veure coses que aquí estaven prohibides, quant a llibres i lectures i coses d'aquest tema. Així és com ho vaig viure jo, pot ser que tingui companyes que ho visquessin d'una manera diferent.

Ara que parles de la família, com vas integrar el feminisme en la teva vida familiar?

Jo ho vaig assolir, per exemple, amb la meva parella. La meva parella sempre havia sigut feminista i vam ser parella cinquanta-quatre anys. Vam passar moments de tot, com totes les parelles, però en aquest aspecte ho vaig aconseguir bastant, tot i que hi havia coses que encara no. Sobretot en coses més quotidianes de casa. Amb la paternitat no, per exemple. Només vam tenir un fill, perquè amb tantes coses, no em vaig veure capaç de tenir-ne més, i el meu marit se'n va fer tant càrrec... Com el jovent ara o més. Per tant, vaig tenir molta sort en la meva vida, vaig néixer en una casa on com que eren tots nens, jo era la més consentida. A casa meva sempre van

tenir molt clar que la noia havia d'estudiar igual que els homes, això sí. Si jo no vaig estudiar més, va ser per altres coses, no perquè a casa meva no m'ho facilitessin. Vaig tenir una parella que també, el meu fill també és així... vull dir que jo he tingut molta sort a la meva vida, amb persones que m'han pogut recolzar molt. No totes les dones hem tingut la mateixa sort, perquè tinc companyes que han sigut maltractades, que ara s'han pogut separar, que han tingut moltes coses d'aquest tipus... Però això és una cosa que no tries, neixes on neixes, tens els pares que tens i els companys que tens.

Ara del feminisme se'n parla diferent perquè els mitjans s'hi han involucrat, però mira igualment quants assassinats hi ha hagut en els últims dies, i assassinats és la punta de l'iceberg. També hi ha moltes dones que pateixen maltractaments en silenci perquè no els hi queda una altra. A la meva època n'hi havia molts, però n'hi continua havent.

Actualment, tinc una companya que les seves filles militen en partits anarquistes i elles en parlen bastant bé dels seus companys. Clar, jo ara no ho sé, d'ara no en puc parlar, no sé com funciona ara. Tot i que aquestes dues noies encara diuen que la societat no és igualitària amb homes i dones. Els mitjans de comunicació discriminen molt a les dones amb la seva imatge, a vegades a mi em fa passar vergonya. Veus un programa i veus que les dones surten escotades i ensenyen gairebé els pits i els homes van amb americana i corbata. Una cosa és ser presumida i l'altra és que se'n faci una imatge per guanyar diners. Per exemple, les presentadores de telenotícies han de sortir amb uns talons, que veus que els peus estan patint, i penses per què van així, si estan donant les notícies? Això sí que em sap greu, perquè és important. I amb les noies joves encara més, el que passa és que no tracto gaire amb la gent jove, no tinc nets... Sí que em documento, però és diferent.

Per què creus que dins dels ambients d'esquerreres hi ha hagut reticències cap al moviment feminista?

Perquè l'educació era patriarcal totalment. Les dones mateixes la teníem aquesta educació. Per posar un exemple, quan van votar les dones per primera vegada van votar a dretes, i m'agradaria saber què voten la majoria de dones ara. La societat encara és patriarcal, i això no s'ha trencat. Als homes els hi ha vingut donat. No han hagut de fer res per tenir aquests avantatges. Els que militaven en partits d'esquerra

sí que veien que s'havia de ser diferent i allò de les lleis discriminatòries a la dona ho tenien molt clar, però la pràctica ja era diferent.

Els últims anys de clandestinitat van coincidir molt amb el moviment hippie, que anava sobre l'amor lliure. Però això d'amor lliure ho acceptava molt poca gent, i estic parlant de dins dels partits d'esquerres, però no només els homes, les dones tampoc. Encara que ells no en fossin conscients, tenien uns avantatges... qui renuncia als avantatges? Per això allò d'abans de les reunions de dones hi venia un càrrec del partit a fiscalitzar. Ell apuntava i ens deia: arribeu a aquest acord, i llavors ho passava al comitè, a direcció o al secretari general, al qui fos, depenent de com estigués estructurat a l'època.

També hem de dir que ens costava, però ho aconseguíem... els que hi podien estar en contra no se sortien amb la seva, almenys en la meva experiència, en els anys que vaig militar. Al feminisme vaig seguir militant, estic al consell municipal de la dona, ara en política no. En política després de la transició i de la democràcia, una vegada em van demanar estar a la llista d'Iniciativa - que ja no era el PSUC, era Iniciativa - vaig dir que no. Políticament ja no he militat mai més.

Creus, doncs, que hi ha gent en aquests àmbits que veuen el feminisme i el marxisme o anarquisme incompatibles?

Jo no crec que els homes vegin la seva teoria comunista o anarquista incompatible amb el feminisme. Lenin, que per la seva biografia sé que era molt masclista, ja que la seva dona, una de les dones que va tenir, militant i, a més, molt bona i parlamentària i ni en parlava i la tapava, va dir: Grateu, grateu l'epidermis d'un comunista sobre el problema de la dona i apareixerà un reaccionari. Ell veia que els comunistes eren reaccionaris amb aquest tema. D'aparença i tal no, però si grataven com deia Lenin, sortia un reaccionari. I ell també era masclista, però s'atrevia a escriure sobre això. A nosaltres a la clandestinitat ens arribaven aquestes coses, de marxisme sobretot. Fins i tot fèiem seminaris de marxisme, per saber què deia aquesta gent. Però no es podia fer oficial perquè érem clandestins. Del meu grup, molts van passar per la presó.

I amb el capitalisme? Creus que és possible un sistema capitalista amb perspectiva feminista?

És el que està passant ara, perquè ara vivim en un capitalisme molt fort, i hi ha feministes. Sí que és compatible, però lluitant. No és perquè el capitalisme ho hagi assumit, però el que passa és que no té més remei. La dona també entra dins del capitalisme, també és consumidora. Hi ha un sociòleg francès que diu que una cosa que als homes sempre els costarà molt seguir en un règim capitalista, comunista o socialista, serà acceptar la dona perquè la dona té un dels poders més grans del món que és el de poder parir els fills. L'home, encara que sigui inconscientment, té aquesta por que és que la dona pot tenir molt poder en el món, perquè té el poder més important, la procreació. Es pot quedar embarassada de qui vulgui, pot fer la fecundació in vitro, si vol ho diu i si no ho diu... A aquest poder ell diu que els homes li tenen molta por. I com que l'home és encara qui té el poder en el món capitalista i a tot el món... Quan es troben els 8 països més importants en aquelles reunions, hi ha una dona o dues a la foto, màxim, i som el 52% de la població.

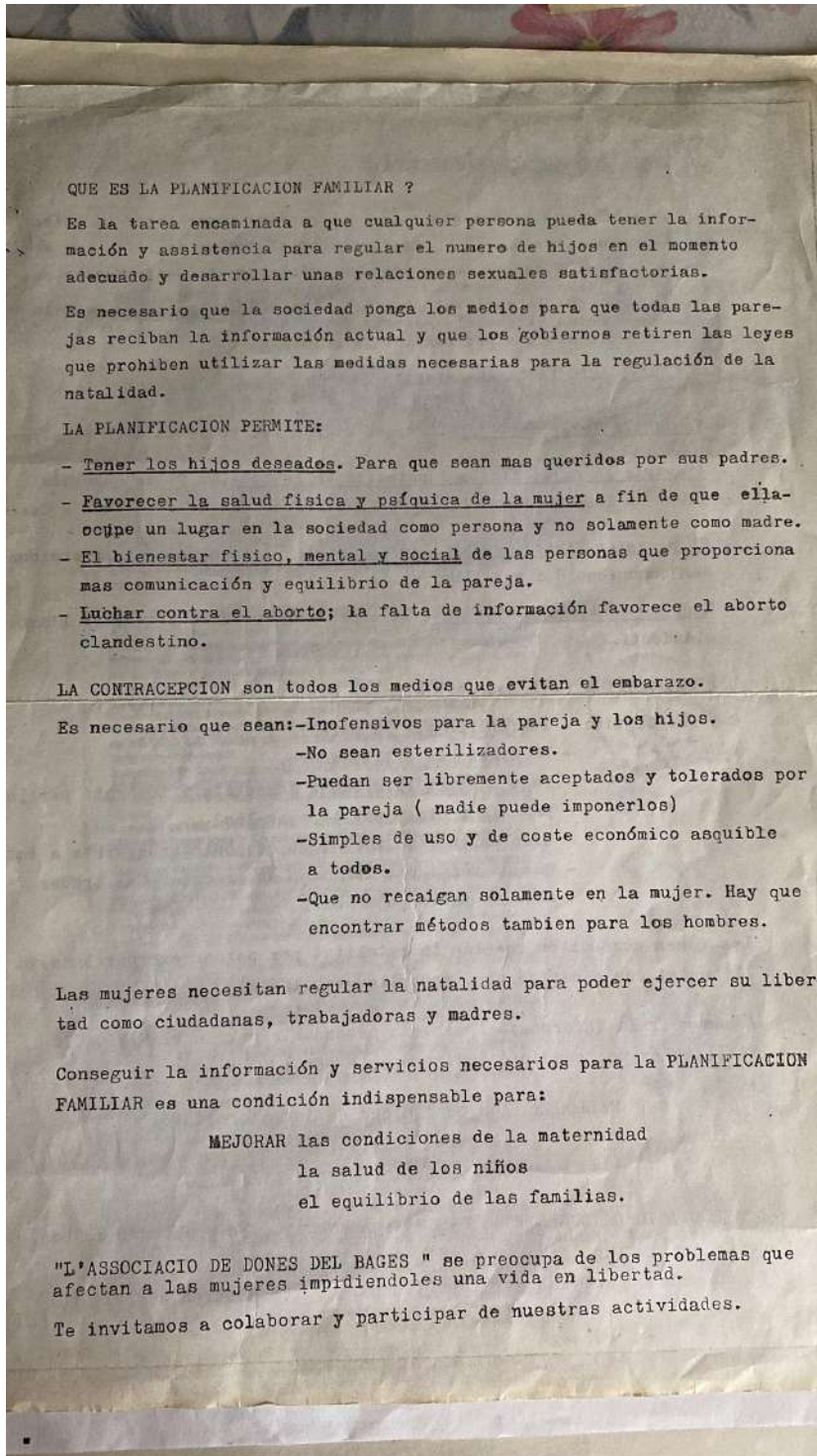
Per tant, vista la teva experiència, ho veus realment compatible?

Jo penso que sí que seria compatible, tot i que a mi no m'agrada el capitalisme, però també hi caic com totes les persones. Sí que seria compatible i per això els més llestos ho veuen i fan moviments com aquell, el *#metoo* de les de Hollywood, que expliquen pel que han passat per ser famoses, i això passa actualment. O amb la sentència aquesta que hi ha hagut de Johnny Depp. A més que li diuen que no és culpable, l'altra li ha de pagar... Això obligarà els homes a pensar que si són famosos les podran pegar i guanyar diners si guanyen el judici. No parlo de qui tenia raó o no, però aquesta sentència ha sigut d'una manera que obra pas al maltractament si ets famós i ets conegut, i més aviat si caus bé.

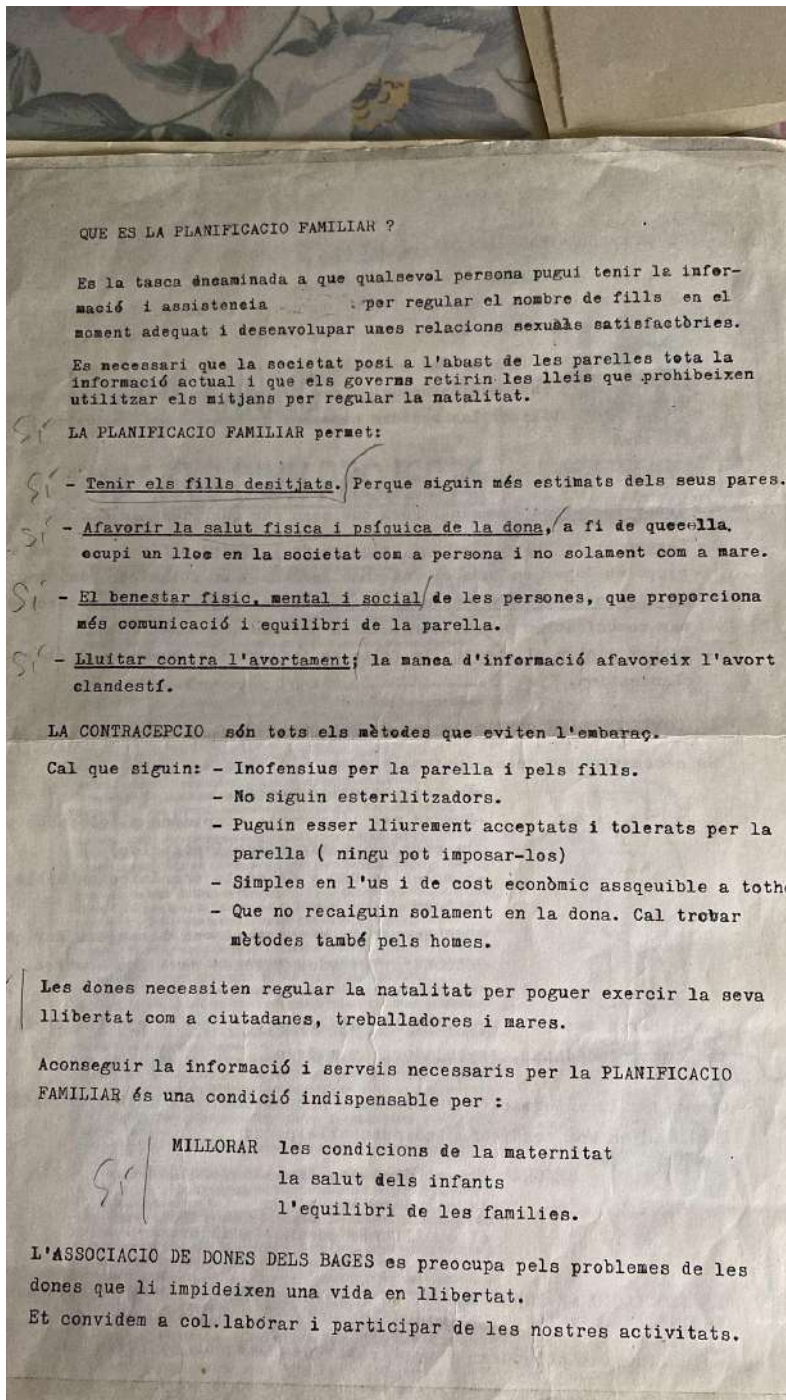
És difícil la pregunta per això, és com la pregunta de si mai desapareixerà la classe treballadora... molt complicades de contestar. Sempre hi haurà algú que hagi de fer la feina, ara si és un treball ben remunerat i no explotat... Per això penso que sí que és compatible un sistema capitalista amb un de feminista, mentre no sigui molt salvatge i hi hagi altres sistemes...

El que jo tinc clar és que el poder al món el continuen tenint els homes, penso jo. Si anem avançant com fins ara, suposant que només s'avanci en tenim per cent anys més, segons una sociòloga francesa. I suposant que no es retrocedeixi, que Vox i aquests van guanyant poder... Que aquesta gent diuen que no existeix la violència

masclista, diuen que és familiar. La familiar n'és una altra. La violència només pel fet de ser dona existeix.




Escrit sobre la planificació familiar en castellà, de Associació de dones del Bages, imatge pròpia.



Escrit sobre la planificació familiar en català, de l'Associació de dones del Bages, imatge pròpia.

"EL PLANNING"

10 ANYS D'UN PROJECTE



servei municipal de planificació familiar

El servei de Planning Familiar de Manresa el 18 d'aquest mes compleix 10 anys de vida. En fer la valoració d'aquests deu anys, i del que han significat per a les dones de Manresa i de la comarca, és important fer una mirada enrera i observar el conjunt de vicissituds i esforços que han estat necessaris, no tan sols dels equips professionals que hi han treballat, sinó de totes les persones i institucions que en un moment donat van donar suport a un projecte que era una nova manera d'entendre la sexualitat i la salut.

Cronologia d'una dècada

Anys 1977 - Es crea la comissió de Planning dins l'Associació de Dones del Bages. L'Associació no estava legalitzada en aquells moments, i els anticonceptius tampoc.

Febrer 1979 - Partits polítics, sindicats i associacions de veïns signen un document pel qual donen suport a la creació d'un Centre de Planning.

6 d'octubre 1979 - Es legalitza l'Associació de Dones del Bages.

Novembre del 1979 - La comissió de Planning presenta a l'Ajuntament el primer document-proposta i pressupost per crear el Servei Municipal de Planning.

24 de març 1980 - La conselleria de Sanitat de la Generalitat comença una campanya de divulgació dels mètodes anticonceptius. El Grup de Planning treballa en la campanya de divulgació.

Juliol del 1980 - Vist el dictamen de la comissió mixta, formada pels grups CIU, PSC, PSUC, IESAN, per part de l'Ajuntament, i Grup de Planning, la Corporació, en sessió plenària, acordà iniciar els tràmits per a la creació del Servei Municipal de Planning Familiar.

6 de març del 1981 - El Grup de Planning Familiar es desvincula de l'Associació de Dones del Bages i crea la Cooperativa de Planning Familiar de Manresa SCCL.

L'Ajuntament de Manresa aprova la creació d'un Servei de Planning Familiar.

18 de març del 1981 - L'alcalde de Manresa, Joan Cornet i Prat, presenta i inaugura el servei. El primer equip de treball del centre el formen: Ramon Pros Casas, ginecòleg, Rosa M. Sufé Colell, assistent social, M. Alba Navarro Botella, llevadora, Glòria Zomeño Andreu, graduat social, Pilar Esquius Ausió, psicòloga.

Maig de 1984 - La cooperativa proposa que s'ampliï el servei, ja que és insuficient, quant a horari i espai físic, per atendre la gran demanda d'usuàries de Manresa i comarca.

Gener de 1985 - El centre inicia un programa de pràctiques per als professionals d'Assistència Primària del Bages.

4 de maig del 1985 - Se celebren a Manresa, organitzades per la Cooperativa de Planning, les Primeres Jornades de Planificació Familiar del Bages-Berguedà-Solsonès, adreçades als professionals que treballen en planning en aquestes comarques.

5 de maig del 1985 - S'inaugura l'ampliació de les dependències del Servei de Planning Familiar.

18 de maig del 1986 - Els professionals i usuàries del Planning en celebren el 5è aniversari.

30 de maig del 1986 - El Servei de Planning engega el nou Servei d'Informació per als Joves, fet per joves. S'encarreguen de donar aquesta informació Anna Vilaseca Grané, Belén Creus Zomeño, Jesús Rubio Riech i Joan Puiggròs.

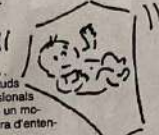


12 de gener de 1989 - El nou alcalde de Manresa, Juli Sanclimens i Genescà, visita per primera vegada el Servei Municipal de Planning Familiar.

14 de febrer del 1989 - Després de Rosa M. Sufé Colell, primera presidenta de la Cooperativa de Planning Familiar i principal impulsora del centre.


24 de març del 1990 - La direcció general de l'Ordenació i Planificació Sanitària de la Generalitat atorga al centre el certificat d'acreditació com a Centre d'Orientació i Planificació Familiar, d'aquesta manera entra en la xarxa d'utilització pública.

Desembre de 1990 - El Servei de Planificació prepara per al 1991 un Pla d'Atenció Global a la Dona que Inclou, a més a més del Planning, un programa pilot de suport a la dona en l'etapa de menopausa i un programa d'actuació global als joves.

Març de 1991 - El ple de l'Ajuntament de Manresa aprova per unanimitat, amb motiu de la celebració del 10è aniversari, donar al servei el nom de Rosa Sufé en reconeixença dels mèrits, tant personals com professionals, d'aquesta ciutadana exemplar.

JOVE:
El "planning"
també és per tu.



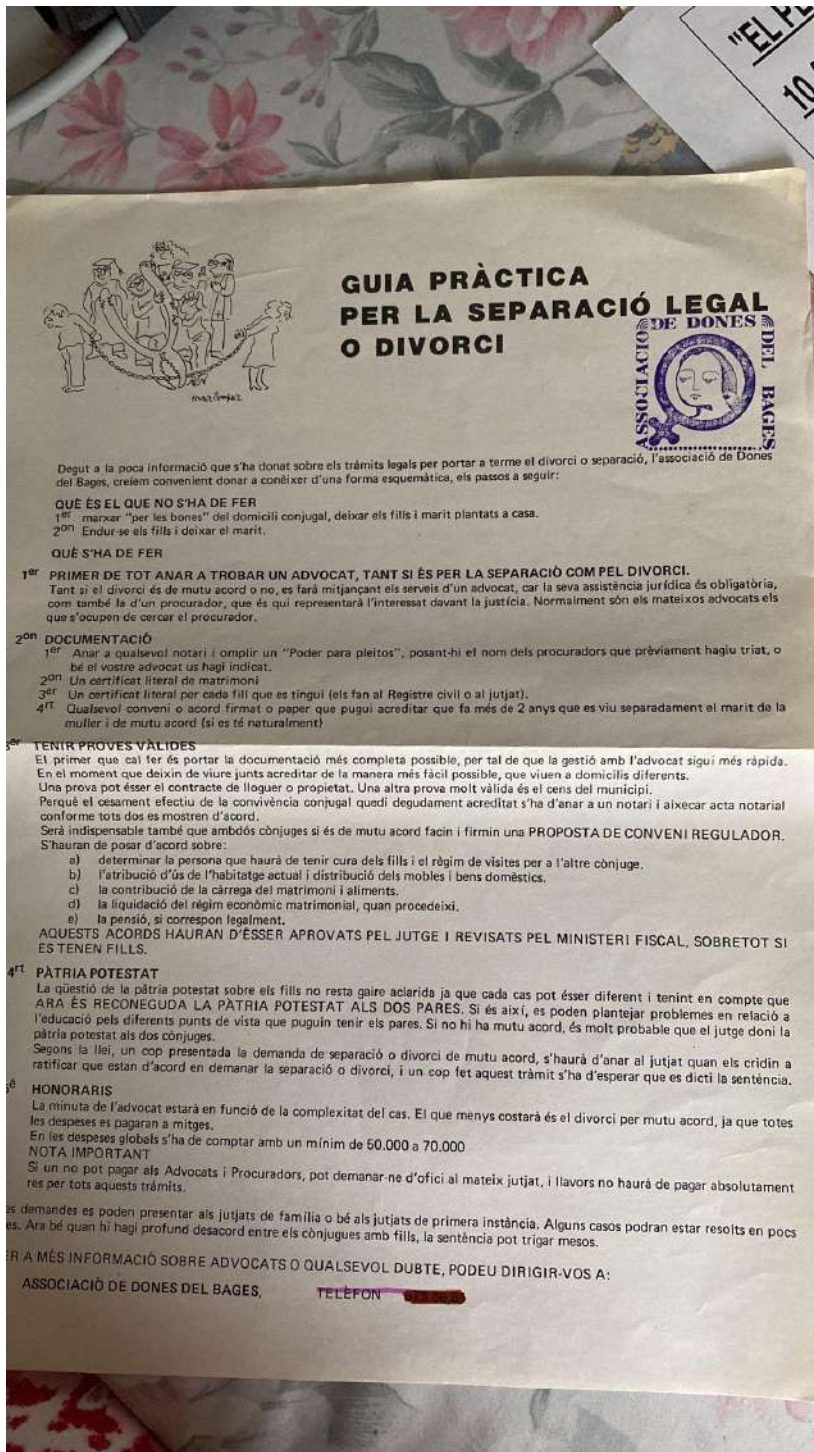
AJUNTAMENT DE MANRESA

es demandes es poden presentar als jutjats de família o bé als jutjats de primera instància. Alguns casos podran estar fes. Ara bé quan hi hagi profund desacord entre els cònjuges amb fills, la sentència pot trigar mesos.

PER A MÉS INFORMACIÓ SOBRE ADVOCATS O QUALSEVOL DUBTE, PODEU DIRIGIR-VOS A:

ASSOCIACIÓ DE DONES DEL BAGES, **TELÈFON** [redacted]

Escrit sobre el desè aniversari del centre de planificació familiar, imatge pròpia.



Guia pràctica per la separació o el divorci, de l'Associació de dones el Bages, imatge pròpia.

SER FEMINISTA vol dir lluitar per una societat més justa, on tots, homes i dones, tinguin els mateixos drets i obligacions.

Ser FEMINISTA vol dir lluitar per unes reivindicacions específiques de la dona, que segueix sotmesa a rols tradicionals que la discriminen en la família, en el treball i en l'educació.

Ser FEMINISTA vol dir ajudar a canviar tot una mentalitat que ha transmes de manera equivocada els valors masculins i femenins.

Les dones pensem, avui, que cal agrupar-nos per clarificar, discutir i plantejar les nostres reivindicacions i obrir nous camins que ens igualin davant la llei, i la pròpia realitat que vivim. Per això estàn sorgint els Moviments de Dones, que permeten a totes elles trobar-se i actuar conjuntament per assolir els seus drets.

El Moviment de Dones és unitari, és a dir que engloba a dones de totes les ideologies, de totes les classes socials, de totes procedències, que lluiten per arribar a uns objectius comuns.

El Moviment de Dones és autònom, és a dir, independent dels partits polítics, perquè creu que la dona ha de lluitar com a tal per assumir les seves pròpies reivindicacions.

El Moviment de Dones no es planteja una lluita contra l'home, sinó contra unes estructures que permeten la opressió de la dona. Per això el Moviment no es deslliga de la realitat que l'envolta i es fa solidari amb d'altres moviments que lluiten per millorar la societat.

També aquí, al BAGES, existeix un nucli de dones que impulsa aquest moviment a través de diferents comissions de treball. Tot i que encara no tenim local propi, estem portant a terme diverses activitats que han cohesionat a un grup de dones que tenim interessos i objectius semblants.

Si vols més informació, pots dirigir-te a les següents adreces:

- Lúdia Grau- Cra. de Vic 22 telef. 8742164
- Leonor Bigas- Cra. de Vic 26,3^a-2^a. Telaf: 8744842

Les dates i lloc de les nostres reunions són anunciades regularment per l'emissora local (Radio Manresa) i pel periòdic (Gazeta de Manresa) Aquestes trobades estàn obertes a tot hom. T'hi esperem.

Comissió Gestora de l'ASSOCIACIÓ DE DONES DEL BAGES

Escrit sobre el feminisme, de l'Associació de dones del Bages, imatge pròpia.

EL INSTITUTO DE LA MUJER
INFORMA
Sobre la
Ley de Despenalización del aborto.

A partir del 2-8-85 ha quedado despenalizado el aborto en los siguientes supuestos:

SUPUESTOS	REQUISITOS
1 Grave peligro para la salud física o psíquica (aborto terapéutico).	• Que conste en un dictamen de médico especialista.
2 Probabilidad de que el feto nazca con graves taras físicas o psíquicas (aborto eugenésico).	• Que conste en dos dictámenes médicos emitidos por especialistas en centros autorizados. • Que se realice la intervención dentro de las 22 primeras semanas de embarazo.
3 Que el embarazo sea consecuencia de una violación (aborto ético).	• Haber denunciado la violación. • Que se practique la intervención antes de las 12 semanas.

En cualquiera de los 3 supuestos:

- La intervención debe realizarse en un Centro público o privado, acreditado para ello.
- La mujer debe hacer constar su consentimiento expreso.

Acude a los Centros de Planificación Familiar. Están para aconsejarte, ayudarte y orientarte. Y a los Centros de Información del Instituto de la Mujer:
MADRID: C. Almagro, 36. Tel.: (91) 410 55 45.
CACERES: Dr. Fleming, 2. Tel.: (927) 22 54 00.
SEVILLA: Avda. de la Constitución, 22. Tel.: (954) 22 56 20.

También puedes informarte en las Direcciones Provinciales del Insalud, Consejería de Sanidad de tu Comunidad Autónoma y Concejalías de Sanidad de los Ayuntamientos.

MINISTERIO DE CULTURA
INSTITUTO DE LA MUJER

L'avortament, els seus supòsits i requisits, del Centre de Planificació Familiar, imatge pròpia.

Annex 1.4. Gemma Boix

Gemma Boix (Sant Fruitós de Bages, 1990) treballa d'advocada i és regidora de Fem Manresa a l'Ajuntament. Va entrar a Acció Lila amb vint-i-dos anys i des de llavors ha anat d'un lloc a l'altre, acabant a la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), a Fem Manresa. També és a les AAMAS, un col·lectiu de suport mutu entre dones víctimes de violència masclista.



Gemma Boix, imatge pròpia.

Abans de començar, fes-me 5 cèntims de tu.

Em dic Gemma Boix, treballa d'advocada i ara també soc regidora a l'oposició per Fem Manresa. La meua militància feminista més o menys va començar el 2012 o 2013, quan vaig entrar a militar a Acció Lila, que devia tenir uns vint-i-dos anys. Vaig estar-hi potser fins als 26. Com que Acció Lila és un col·lectiu juvenil doncs a partir de 25 es va deixant perquè passin noves generacions. Vaig estar un període així, quatre o cinc anys a Acció Lila i ara actualment estic militant a la CUP de Manresa, a Fem Manresa, i també a l'assemblea d'afectats pel masclisme i el patriarcat, les AAMAS, que és de característiques diferents d'Acció Lila, és un col·lectiu més adult, amb el qual no vol dir que no hi puguin estar noies més joves.

I com et vas començar a interessar per aquests temes?

No me'n recordo, no sé... En el fons, en ser una noia, en ser una dona i en patir aquestes discriminacions, en viure-les en primera persona quan surts de festa, o les pressions estètiques... tot això fa que et sentis primer feminista que anticapitalista i una de les primeres coses més fàcils d'implicar-te sigui la lluita feminista. Sempre dic que en el fons Acció Lila va ser la porta d'entrada a totes les altres coses i a apropar-me a col·lectius anticapitalistes. Jo entenc que la meua raó va ser això, patir discriminacions en primera persona que et fa més fàcil posar-te a militar a Acció Lila. També és més fàcil perquè tot són noies.

Com van ser els teus anys a Acció Lila? Quines campanyes vau fer?

Ens va agafar bastant la contrareforma del Gallardón amb la qüestió de l'avortament. Durant els anys del PP amb majoria absoluta el Gallardón era el ministre de justícia i el que va fer va ser tirar enrere la llei de l'avortament que tenim ara en qüestions de terminis, que volia rebaixar els terminis, volia que només es pogués avortar en casos de malformació del fetus, perill per la dona... volia anar molt enrere i hi va haver molt moviment, moltes manifestacions, o sigui, va haver-hi molt rebombori, de fet, va acabar amb la seva dimissió. També va ser el moment en què, com a contrapartida d'alguna manera, va fer que les noies de 16 i 17 anys no poguessin avortar sense el consentiment matern o patern, va ser l'únic que van poder aconseguir.

Llavors vam fer una campanya juntament amb Arran que demanàvem més horaris a la biblioteca, més busos per anar a l'Autònoma i nosaltres volíem demanar que hi hagués maniquins de totes les talles a totes les botigues de Manresa. Era una qüestió de l'exposició diversa de cossos, no de prohibir les talles petites sinó una qüestió de diversitat. Potser totes les botigues tenen moltes talles, potser arriben a la 42 i els maniquins només són de la 34, aquesta campanya va ser bastant *xula*.

També vam fer una campanya pels espais segurs d'oci nocturn i d'aquí va sorgir el protocol d'agressions a la Festa Major Alternativa.

Com va ser aquest primer protocol antimasclista de la FMA? Com va funcionar? Hi va haver moltes reticències per altres parts?

Crec que va ser l'any 2016. Des d'Acció Lila es va decidir que s'havia de fer tant sí com no aquest protocol i després es va tirar endavant només des d'Acció Lila. Això va fer que en el fons només el creguéssim gairebé nosaltres. És a dir, hi havia una feina de fer un protocol del no-res. Sí que és cert que vam agafar de referència altres protocols com el de Sabadell, que estava molt ben fet. Sobretot per això en gestió d'agressions entre els moviments socials, no tant en entorns de festa perquè és diferent enfrontar una cosa que l'altra. El vam haver de construir del no-res i vam haver-lo de construir i creure'ns, aplicar-lo... i potser érem 7 dones que estàvem en aquell moment militant a Acció Lila. Clar, en certa manera, també era complicat aplicar un protocol per primera vegada contra agressions en entorns de festa quan en aquell moment tampoc es parlava tant de l'existència d'aquests protocols... Tot i ser una decisió de tota la FMA, l'havíem d'aplicar i discutir-lo. Per tant, hi va haver problemes amb la mateixa gent interna de la FMA, amb totes les reticències que

això generava, amb la gent que no és dels moviments socials, però sí que participa en la festa. Llavors, clar, va ser complicat.

I com valeres aquesta experiència de ser pioneres en l'impuls d'aquest tipus de protocols?

Va ser *xulo* perquè va ser molt interessant, va ser una feina d'autoformació, de debats entre nosaltres, de debatre sobre les conseqüències d'una cosa o una altra, de com funcionaria, de la pràctica... perquè FMA és una cosa molt forta i hi ha molta gent, i no podem dir que garantim la seguretat si realment no la podem garantir, perquè, com fas fora una persona? Se't barrejaven molts dubtes i moltes preocupacions.

Comentaves que internament va ser difícil assumir aquest protocol.

Sí que va ser difícil. Jo crec que en aquell temps, el 2016, dins dels espais més polititzats del moviment anticapitalista, el feminisme no s'havia de lluitar com a tal. O sigui, tu no havies d'anar dient que havíem de parlar en femení, tot això ja s'havia superat, ningú discutia que l'eix del feminisme era transversal, però tot això en àmbits molt polititzats. A la FMA hi participaven com a col·lectius l'Ateneu, Arran, Tirallongues i la CUP. Però com l'assemblea que ho tirava més endavant, que era qui decidia els grups, el nucli de tot, era gent de l'entorn, però molt masculinitzada, molt més grans que nosaltres en aquell moment, i que el tema del feminisme els hi quedava més o menys lluny. Així doncs, en certa manera molestava una mica anar allà i tot, però bé, es va fer més o menys a *regañadientes* i nosaltres sentíem que era molt el nostre protocol, el protocol d'Acció Lila, i no és el protocol d'Acció Lila, és el protocol de FMA. Si es pren una decisió en conseqüència d'aquest protocol, no ens l'emportem Acció lila, ens l'emportem tots.

I a la pràctica, en què es materialitzava aquest protocol?

També, en ser el primer any, la cosa no era tant actuar directament, sinó penjar molts cartells, pancartes i que la gent sabés de la seva existència i que quedés constància que allò era un entorn segur i que no es toleraven actituds sexistes, racistes, masclistes, i que si tu tenies alguna d'aquestes actituds en aquest espai o alguna agressió, evidentment, se't podia fer fora. Però que hi hagués una sensació que no hi havia impunitat amb aquestes actuacions, més que nosaltres actuar. La

importància era més que aquestes actuacions no es produïssin que nosaltres haver d'actuar, perquè si has d'actuar, ja vol dir que malament. I això, es van fer molts cartells, es va fer el parlament i, a més, com que en aquell moment ens sentíem bastant empoderades i vam fer molta pinya, vam vetar un grup que havia de venir. Jo estic convençuda que si no existís el protocol, no haguéssim aconseguit que això passés, no ens hauríem sentit ni amb les forces de fer-ho.

I els següents anys, ja es va anar assumint aquest protocol amb més facilitat?

Jo me'n recordo, per exemple, l'any següent, que es va continuar amb el protocol. El 2017 era l'any que la FMA feia vint-i-cinc anys. L'any a sobre ja no havíem de crear el protocol, hi havia més material, s'havia millorat i totes les pancartes i tot, i recordo que algú va comentar: Als vint-i-cinc anys de FMA només es veu aquí que fora abusos, bé, doncs, *c'est la vie*, company!

I llavors, ja s'ha anat aplicant cada any i tot bé?

Sí, s'ha anat aplicant cada any, però ja s'ha assumit des d'FMA. Evidentment, Acció Lila sempre ha tingut com una responsabilitat, però segurament les militants d'Acció Lila són les que es mengen més torns.

I els espais no-mixts? Quina és la teva opinió? Per què són necessaris?

L'espai no-mixt jo crec que el vam fer el segon any o el tercer... no me'n recordo. El primer any no crec que fos. Sí que és cert que el primer any, per exemple, havíem vingut de fer una campanya per bars i vam fer cartells que deien "una mirada pot ser una agressió", diversos exemples així i me'n recordo que al Facebook teníem comentaris de "ja no podem fer res" i era com, crec que saps perfectament què pots fer i què no, i hi havia molts comentaris d'aquest tipus. L'espai no-mixt el vam fer l'any a sobre o dos després, i també va generar molta controvèrsia. Els espais no-mixts sempre generen molta controvèrsia, i de vegades són les mateixes noies que no entenen gaire el perquè... En el seu moment, hi va haver molts nois i noies que qüestionaven per què el col·lectiu Acció Lila havia de ser no-mixt.

Va costar. Era dur perquè era haver d'estar-te allà enfrontant i qüestionant, però al final és això, el feminisme fa trontollar privilegis i a ningú li agrada que trontollin els seus privilegis.

Per què és necessari que Acció Lila sigui un col·lectiu no-mixt?

És necessari per crear un espai de seguretat entre nosaltres i poder empoderar-nos com a dones. Crear aquests espais, reconèixer quines discriminacions patim pel fet de ser dona, identificar-les, treballar-les en aquest espai de seguretat. A més, també és important per un tema de crear lideratges i empoderament nostre, de les dones. El típic que passa en col·lectius mixtes és que es creen rols sense voler-ho entre nois i noies. En un col·lectiu no-mixt t'oblides d'aquests rols i a l'hora de fer accions són les dones que les fan.

Ara treballes a l'Ajuntament de Manresa com a regidora de la CUP, com vas arribar a aquesta posició?

Jo crec que és evident que des de la Cup, des de Fem Manresa, has de fer una aposta perquè al cap de llista municipal hi hagi dones. És a dir, no és casualitat que el número 1 i número 2 fossin dones, va ser una aposta per feminitzar la política en aquest sentit i la importància de crear lideratges, crear figures públiques, referents, que no és que em consideri un referent, però al final és una aposta política.

Com veus la situació de la dona en aquests sectors ara i uns anys enrere? Creus que sempre han estat acceptades? Sobretot, avui dia com està la situació?

En quins sectors?

Col·lectius anticapitalistes. Creus que hi ha uns rols de poder dels homes cap a les dones?

Jo no vull parlar de col·lectius on jo no hi soc, perquè cada col·lectiu és diferent. No és el mateix militar a la CUP que estar a la PAHC, on es barregen també qüestions de raça, classe... És més complicat, són històries diferents amb conseqüències diferents. La CUP, per exemple, és una organització molt masculinitzada, en general hi ha molts més homes que dones. En els votants també, per exemple, el votant mitjà de la CUP és un home jove universitari. En l'àmbit de Manresa, per això, no és així. Nosaltres som 50/50, més o menys. A més en ser 3 regidores de la CUP, som dues dones i un home, i això fa que vulguis o no, per una qüestió natural per la feina que fem en el nostre dia a dia, les regidores tenim més pes en l'assemblea que el que pot tenir un altre company, per més informació, per més pes. Llavors en ser

dues regidores, a les assemblees intervenim molt més les dones que les dones, això aquí Manresa, jo crec que en general nosaltres ho estem fent bé, però soc conscient que som una organització, l'esquerra independentista és un moviment bastant masculinitzat. També és cert, que això és una cosa que passa més a la CUP i potser també passava al PSUC i que passa ara, que entra en joc el tema de la qüestió de la maternitat, paternitat en unes determinades edats i tenir una família fa que sigui incompatible... Si és gairebé incompatible amb tenir una vida normal, doncs encara ho és més amb la vida normal, feina, oci, més militar i evidentment, les primeres perjudicades com amb tot a la vida, som les dones. Tot això fa que en un col·lectiu adult, la maternitat arribi a un punt que doni conseqüències en aquests col·lectius.

Per què creus, doncs, que dins dels ambients d'esquerres hi ha hagut reticències cap al moviment feminista?

En el fons és una qüestió de qui eren els militants històricament, homes. Homes blancs, heterosexuales, classe mitjana, classe mitjana o classe obrera, però és una qüestió que el feminisme o l'antiracisme, o l'activisme LGTBI fa trontollar privilegis i mostra que amb determinades actituds podem estar discriminant o podem estar fent mal a algú i això no és fàcil d'acceptar. [...]

Et ve algun exemple de discriminacions que hi poden haver dins de les organitzacions d'esquerres?

Jo crec que encara costa que ens sentim igual de còmodes en un espai masculinitzat. Ens sentim molt més còmodes en un espai on sabem que hi ha més noies. Jo crec que d'entrada en un espai on tot són nois, jo crec que en general pot costar que ens hi sentim igual de còmodes. Jo crec que encara ens costa igualment intervenir o defensar les nostres posicions tan bé amb ells com ho poden fer ells, en determinades ocasions. Tampoc m'agrada aquesta definició que nosaltres tenim una altra manera de fer política, o sigui, tampoc crec que nosaltres no puguem de defensar fins al fons el que nosaltres pensem o no poder ser contundents en determinats moments, no considero que això sigui una actitud més masculina que femenina. Penso que és important que marquem el que nosaltres considerem oportú. Sí que és cert que potser un dels canvis que hi ha hagut és que pots tenir un bon raonament i pots defensar molt les teves opinions, però no arribant a cridar. Ara mateix, a la CUP, per exemple, no tenim mals rotllos, no tenim crits, no ens

enfadem... Que potser fa uns anys sí que passava, perquè estava molt més masculinitzada l'assemblea que ara. Llavors, aquestes actituds també poden tirar enrere, bé, a mi m'hi tirarien

Creus que hi ha homes comunistes en aquests àmbits que pensen que la lluita feminista és incompatible amb la seva lluita de la classe obrera?

Aquí Manresa?

En general, però si vols d'aquí Manresa també.

Et refereixes a tot això del Frente Obrero i tot això?

Sí.

Aquí Manresa, amb qui jo comparteixo espai, no. O almenys a mi no m'ho diuen. Llavors, tampoc crec que això per aquí Catalunya o Manresa, sigui la preocupació que tingui ara el moviment feminista, penso. Potser m'equivoco, però a mi personalment no és la cosa que em preocupa més. A Arran els va passar, crec, però no a Manresa, llavors a mi no em preocupa. A més, penso que és un error completament. Penso que és un gran error d'estratègica política. En el fons, ara mateix moltes noies se senten feministes abans que independentistes o anticapitalistes, amb les manifestacions del 8 de març... Em sembla una manera d'agrupar molta gent. [...] No sé, no és el meu projecte polític i llavors tampoc és una cosa que em preocupi, però jo mai he tingut cap experiència amb ningú proper.

També em van dir que a Manresa o a Catalunya no passava tant però que...

A Madrid.

Sí.

Sí, sí. Com amb la qüestió de les TERF, sectors més abolicionistes, és una qüestió que passa molt més no sé si a Madrid o a l'Estat espanyol. És a dir, em preocupa més la qüestió del transfeminisme que el Frente Obrero, a mi, personalment.

Evidentment. Perquè, clar, el tema TERF i tot això és un tema que avui dia...

Vull dir que m'incomoda més, a mi, personalment.

Creus, llavors, que l'activisme LGTB i la lluita feminista han d'anar plegats?

Sí, han d'anar junts. O sigui, és evident que junts, però tenint en compte que les lluites segurament poden ser diferents perquè partim de discriminacions molt diferents però, sí, vull dir, jo no entenc un feminisme on s'exclouin persones trans. Per mi, això no és feminisme.

Això em fa pensar que si ho fragmentem tot tant, penso també el típic de la fragmentació de l'esquerra, que no hi ha unió cadascú vetlla pel seu.

Però jo crec que és normal que hi hagi persones que es considerin transfeministes, en el sentit que clar, que és evident que com a dones parteixin d'unes discriminacions i unes opressions, però a més com a trans en pateixen unes altres molt diferents i molt pitjors. Llavors, jo crec que és normal que hi hagi gent que s'identifiqui com a transfeminista i això no va en contra que el moviment feminista sigui un i això no té per què fragmentar el moviment feminista ni molt menys, quan totes ens reconeguem com iguals i reconeguem que totes les lluites són importants.

Sí. I així canviant de tema, creus que seria possible un sistema capitalista però amb perspectiva feminista?

No, és impossible. No es pot sostenir. És que el sistema capitalista és un sistema que és contrari a la vida en tots els sentits i igual que tampoc pot ser ecologista.

És com allò que et trobes samarretes del Bershka que diuen "feminist", que és com: l'ha fet una dona explotada a Bangladesh, escrivint "feminist".

Clar, o deixar-nos perspectiva de fora. Dir: feminisme vol dir treballar igual que els homes i que se'ns pagui el mateix. Sí, però de què et serveix treballar fora de casa perquè ens cuidi els nens una senyora que ha vingut de Bolívia, és insostenible.

M'han comentat que vas estar a Cuba fa pocs anys. M'ha demanat que et demani com va ser l'experiència i que com vas veure la qüestió de gènere allà.

Clar, jo vaig estar de vacances. O sigui, vaig estar de vacances i com a turista blanca, no amb polsereta, però des d'aquesta perspectiva. Llavors, no sé de la vida real de les cubanes i cubans perquè a més anava amb dues amigues més... que no vam fer un turisme polític, vaja. Però sí que és cert que una cosa que és evident i que et molesta molt quan viatges com a noies soles és molt *baboseig*. Però,

extremadament, o sigui, molt fort. Constantment, a totes hores dient-te coses, demanant-te si vas sola, això va ser bastant esgotador i angoixant en determinats moments. O sigui, que està a un nivell molt més fort que aquí. De cansar-te molt. De cansar-te, enfadar-te i tot. Del punt que si jo sabés que anirien noies soles, els diria que sí, però que vigilessin amb això.

Sobre la prostitució i el treball sexual, quina és la teva opinió? Creus que hauria d'estat regularitzat, abolit?

Jo crec que hauria d'estar regularitzat. Sobretot diferenciar-ho de la *trata* de persones i la prostitució lliurement, que decideixes exercir treball sexual. Entenc que és l'opció que garanteix drets a les treballadores sexuals, que els dona veu pròpia i per mi és cap a on hauríem d'anar.

Annex 1.5. Conxa Comas

Conxa Comas (Manresa, 1947) va treballar de psicòloga infantil a Manresa i al Baix Empordà, on viu actualment. Es va llicenciar en pedagogia, psicologia i treball social i va treballar com a psicòloga infantil tota la seva vida professional. Va ser militant del PSUC.



Conxa Comas, imatge pròpia.

Abans de començar, fes-me 5 cèntims de quina vinculació tens amb el feminisme.

Vaig militar en el PSUC, l'organització comunista a Catalunya des del 1968 fins a aproximadament l'any 1981. La reflexió feminista la vàrem fer conjuntament moltes dones dins i fora dels partits i mai ens va semblar que una militància feminista fos incompatible amb la militància política.

Després d'abandonar la militància de partit, sempre he estat vinculada a organitzacions feministes, bàsicament al Grup de Dones de la Bisbal on continuem tirant endavant activitats que fomentin la participació de les dones i la seva presència activa en tots els àmbits.

Com et vas començar a interessar per aquests temes?

Penso que en el moment que tens consciència, com a integrant de la societat, que cal transformar i millorar el teu entorn, t'has d'interessar per força pel tema de les diferències i la discriminació. No tinc clar quan em vaig començar a interessar pel tema de la discriminació de les dones. Jo venia d'una família benestant que mai havia discriminat per raons de sexe. La meva mare ja havia estat a la universitat, i la meva àvia materna havia estat a punt d'accedir a estudis superiors... malgrat això, jo veia a moltes famílies en el meu entorn on el paper de les dones quedava clarament relegat a un segon terme i també tenia clara la injustícia dels rols assignats a cada sexe. I això, naturalment, em trasbalsava.

Com van disminuir els drets de les dones durant el franquisme?

Per descomptat que en els anys del franquisme es van abolir les lleis del divorci i de l'avortament, que havia establert el govern de la República. El vot era inexistent pel conjunt de la població -dones i homes- excepte en consultes específiques on tot estava ben apanyat perquè sortís un resultat prefixat. Fins i tot amb amenaces com la pèrdua del passaport si no feies el que et manaven...

La separació matrimonial era una vergonya que no podia derivar cap al divorci. Existia un procés de nul·litat matrimonial que només acreditava l'església i que no estava a l'abast de totes les butxaques i era un procés llarguíssim i ple d'entrebancs. L'avortament era un delictes greu i les avortistes van ser sempre perseguides. En els últims anys del franquisme, les dones de classe mitjana anaven a Europa a avortar, i les que no s'ho podien permetre, havien d'utilitzar mètodes clandestins sense cap garantia sanitària.

Com era tractada la lluita LGTBI en l'època?

Tota persona que sortís de l'ortodòxia heterosexual era un delinqüent i era jutjat per la llei de "Vagos y maleantes" i enviat a presó. Els homosexuals varen fer més visible les seves reivindicacions en els últims anys del franquisme. Les lesbianes van haver d'amagar sempre la seva condició i eren reprovades pel conjunt de la societat. La transsexualitat era un fenomen ocult i només visible en casos ben especials. Podem dir que en aquells anys mai va existir una lluita conjunta de tots els col·lectius. Sí que als finals del franquisme, va començar a aparèixer un moviment organitzat que es va exposar a molta repressió.

Com era ser militant feminista en la clandestinitat?

Les feministes no vàrem ser mai una organització clandestina. Les que militàvem en un partit o organització política sí que estàvem a la clandestinitat i manteníem normes de seguretat en cas de ser detectades per la policia política. Però la reflexió feminista jo la recordo oberta i feta en àmbits i associacions plurals, cas "Art Viu" a Manresa, i sobretot molt arrelada a lluites concretes, com ara la creació de centres de planificació familiar o la reivindicació de temes com la paritat de salaris o la solidaritat en les demandes de les dones treballadores del tèxtil...

En els anys en què jo vaig militar, dins els partits polítics es reproduïa l'esquema de la societat. Les dones estaven poc representades en les direccions dels partits i sovint se'ls hi delegava feines específiques que es consideraven més pròpies de les dones, i poques intervenien en els inacabables debats teòrics dels seus companys. Crec que pels partits polítics les conclusions de les Jornades Feministes del 1976 fetes a Barcelona, van ser un real cop de puny que va trencar la visió que havien mantingut fins al moment respecte de les companyes de partit i els va obligar a entrar en un debat que fins aquell moment havia estat pràcticament inexistent. Des dels partits i organitzacions d'esquerres es parlava sempre d'opressió, en general. De l'específica de les dones només s'hi entrava si en un col·lectiu treballador les dones eren majoria i tenien reivindicacions que s'escapaven de l'àmbit purament laboral. I així i tota la perspectiva era poc feminista.

Amb quins arguments s'apartava o menyspreava a les dones?

Les dones, al llarg de tot el franquisme, eren éssers indefensos, a qui calia protegir. Eren, segons la ideologia feixista, de naturalesa superficial, poc donades a l'abstracció, febles.

Jo recordo molt bé que quan vaig anar a obrir en un banc un compte corrent per ingressar les meves nòmines, vaig necessitar la signatura del meu pare. La meva sola no servia. Les dones havíem de ser tutelades per pares o marits. No cal dir que demanar el sou igual per fer la mateixa feina que un home era una utopia que tothom acceptava, fins i tot les mateixes dones. I encara estem on estem...

Per què creus que dins els ambients d'esquerres hi ha hagut reticències cap al moviment feminista? Penses que hi ha gent que veuen incompatible el feminisme amb el marxisme o l'anarquisme?

Els partits comporten poder, fins i tot dins aquells que prediquen que el poder corromp. I així, el nou model que implicava la visió feminista de la societat, era i és perillós. Mentre les dones s'assimilin als esquemes i a la visió masclista dels partits, no hi ha problema. Però si apareixen contradiccions o es qüestiona el mateix funcionament patriarcal de les institucions, les dones es fan incòmodes i perilloses. No crec que ara mateix cap organització que es defineixi com marxista o anarquista

pugui argumentar que és incompatible amb el feminisme. Però dels arguments als fets hi ha a vegades una bona distància...

Creus que és possible un sistema capitalista amb perspectiva feminista?

El capitalisme ha estat hàbil per anar incorporant esquemes que li permetien continuar surant... però jo crec que un feminisme autèntic està renyit amb l'essència del capitalisme, que ara mateix s'està sentint amenaçat... De moment els partits i organitzacions de dretes han incorporat dones que no qüestionen per res -o ben poc- el funcionament masclista del conjunt de la societat. Però certes opinions i maneres de pensar comencen a ser mal vistes i políticament incorrectes. La crisi actual i el canvi de model que s'apropa pot patir regressions en la lluita de les dones en la conquesta dels seus drets, però hi ha un fet irreversible, i és l'empoderament intern de les dones respecte a les seves capacitats i la seva projecció social. I per això crec que l'única revolució autèntica que s'està produint des de la meitat del segle XX fins ara és la del feminisme.

Annex 1.6. Alba Gràcia

Alba Gràcia (Manresa, 1983) treballa a la vinya actualment, tot i que ha tingut diversos oficis. La seva família era del PSUC i des de petita va tenir consciència dels problemes de la societat. Ha passat per tot de col·lectius, la majoria del moviment llibertari. En l'actualitat milita a la XEPC (Xarxa d'Estructures Populars i Comunitàries).

Abans de començar, fes-me 5 cèntims de tu.

El meu nom és Alba Gràcia Martínez. Vaig néixer el 1983 aquí Manresa. Ara mateix treballo a la vinya, treballo al camp. He treballat de diverses coses, però ara fa 4 anys que estic al camp. Vaig començar a militar al moviment llibertari amb una distribuïdora anarquista que hi havia a Manresa quan tenia 14 o 15 anys, quan érem petits, i el primer grup que es podria dir feminista que era grup



Alba Gràcia, imatge pròpia.

de dones dins d'aquesta distribuïdora, va ser a aquesta època i érem 4 o 5. Després he anat saltant a diversos grups, sempre en feminisme autònom, això sí, mai vinculat a partits. Fins avui dia he continuat, he anat passant per diversos col·lectius.

Com et vas començar a interessar per aquests temes?

Clar, jo vinc de família que a la seva època militava al PSUC, i ma mare va ser de les que van crear l'assemblea feminista aquí del Bages. Llavors, a casa ho he mamat molt, des de petita les qüestions socials i polítiques sempre han estat a taula. Per una banda, per aquí i per l'altra tant a l'escola com a l'institut, l'entorn... hi havia professors progressistes que ens ensenyaven temàtiques relacionades amb desigualtat i qüestions socials i polítiques. Llavors, en entorns familiars, àmbit cultural i social... Després ja amb la mateixa militància dins de moviments polítics organitzats, sobretot llibertaris, ens vam començar a autoorganitzar primer entre noies, i ara fa poc he passat per un col·lectiu mixt.

T'identifiques com a anarquista? Per què?

(Riu). No ho sé, tampoc ho utilitzo molt. Suposo que si miro enrere tota la meua història de militància, és on m'he sentit més afí, més còmoda. Tampoc em preocupa molt l'adhesió així política tan concreta a una ideologia, més que res que estem el 2022 i encara bevem d'ideologies i tradicions del segle passat. Però crec que si ho adaptes a l'actualitat podem parlar d'altres components ideològics en els moviments. Però, sí, per mi l'anarquisme és un dels camins que crec que no és una fi en si mateixa sinó que és un camí cap a l'alliberament, cap a la justícia social, i crec que és dels més vàlids, tant en l'àmbit històric com en utilitat en el moment actual.

M'han dit que potser eres a la XEPC. Em pots explicar de què es tracta?

La XEPC és on milito ara. És la Xarxa d'Estructures Populars i Comunitàries. Jo he estat molts anys a Barcelona, quan torno aquí ja hi ha activa la PAH que porten ja bastants anys, em sembla que quan vaig arribar feia 6 anys que existia o alguna cosa així, la PAH Bages, i al voltant de la PAH Bages, hi ha les escoles populars. Comencen a néixer projectes, tant de pedagogia crítica com són l'Escoleta, l'Escola de formació política, que ve posteriorment, l'Escola de joves per menors no acompanyats, als que diuen MENA, després sorgeix un col·lectiu feminista que és AAMAS, on milito ara. És l'Assamblea d'Afectades pel Masclisme i el patriarcat, que és com aplicar la praxis política que utilitza la PAH, com en l'àmbit metodològic, basat en el suport mutu, en els acompanyaments col·lectius i en la politització arran de necessitats materials, però amb tema de violència de gènere, de qüestions relacionades amb el sistema sexe/gènere.

La XEPC neix fa uns dos anys i escaig, neix per unificar tots aquests col·lectius que et dic que neixen al voltant de la PAH, amb la mateixa lògica, i que tenim en comú unes bases. Llavors està com en creació. Cada any fem unes bases i cada any anem apostant perquè sigui més enllà que una coordinació, alguna cosa que superi la coordinació i pugui ser una estructura general d'institucions populars que al final pugui demostrar una alternativa al sistema en el qual vivim alhora que confrontem el sistema que ens governa.

Pel que fa a AAMAS, com és treballar directament amb persones afectades?

Jo crec que l'interessant d'AAMAS és la capacitat autoorganitzativa i d'acompanyament, de suport mutu en el sentit que totes tenim unes situacions X que hem passat al llarg de la vida i que continuem vivint. El més interessant del suport mutu és que és una acció recíproca, no és unidireccional, llavors t'ajudes amb la gent mútuament, representa que poses en comú uns sistemes d'opressió que vivim tothom, i representa que a través del suport mutu ens defensem davant de situacions de desigualtat o de violència i creixem en aquest procés de presa de consciència col·lectivament i sobre el conflicte. O sigui, nosaltres entenem que no veus un dia la llum i tens consciència de classe o consciència feminista o antiracista o el que sigui, sinó que és a través de la pràctica del conflicte i de la lluita que anem adquirint consciència i és important que sigui de forma col·lectiva.

Acompanyar-nos unes a altres també és molt atractiu perquè noies que hem viscut situacions bastant bèsties de precarietat i de violència masclista se'ns obre el camí a la possibilitat de donar-li la volta i passar d'una situació més victimitzant a una posició emancipadora i d'empoderament on a tu el que ha passat et serveix per poder compartir amb altra gent i poder superar situacions, i el més crucial, afrontar el sistema que fa que es reproduïxin aquestes violències sobre nostre.

Què me'n pots dir de la Tremenda?

Ostres, fa molts anys! Quan vam començar a ocupar aquí Manresa, nosaltres vam ocupar Na Bastardes, que era el primer centre social. Hi havia hagut alguna altra ocupació, però feia molts anys. Ens vam posar en comú gent que veníem de la PUA, gent que venia de l'esquerra independentista, gent que venia del moviment anarquista, gent que havia estat vinculada i tenia ganes d'ocupar i ens vam ajuntar i vam ocupar Na Bastardes. Llavors, algunes noies de Na Bastardes i algunes altres que no estaven concretament al centre social, però tenien ganes de militar en feminisme ens vam ajuntar i vam ocupar la Tremenda. O sigui, el col·lectiu es deia Columna Clitoriana i l'ocupació que vam fer li vam posar la Tremenda, que era una casa que estava al darrere de l'Anònima i ara és un solar. Era un taller molt *cutre*, molt fet caldo i el vam arreglar. Era un espai gestionat pel col·lectiu feminista, però era un espai d'accés obert, no era no-mixt, sí que hi havia algunes activitats que eren no-mixts, però no. Per mi va ser important perquè va ser el primer col·lectiu que vam configurar de 0, entre noies d'aquí. Va haver-hi moments on érem bastants noies i va ser una època *xula* perquè ens vam ficar mans a l'obra perquè creïem que

hi havia qüestions que no estaven abordades en els espais on militàvem i ens va servir per reforçar aquesta perspectiva feminista.

Això a quin any va ser més o menys?

Uau, jo amb els anys soc molt dolenta. Jo devia tenir 19 o 20 anys, llavors fa 18. 2003, 2004...

Quina és la importància de tenir espais no-mixts?

Jo he passat per diversos moments. Per mi els espais no-mixts són una tàctica, no és més que una tàctica. Per mi el problema que crec que hi ha hagut és que ha acabat sent un fi en si mateix i sembla que només es pugui fer feminisme dins d'allò no-mixt, quan crec que això és un error. Nosaltres en moments de militància de la nostra vida ho hem utilitzat perquè ens feia falta i crec que ara en moments també falta. Són espais útils quan requereixes posar en comú amb gent afectada de manera bastant similar i quan hi ha unes diferències en un entorn amb unes condicions que dificulten que es puguin desenvolupar certs tipus de lluites i certs tipus de denúncies de sistemes d'opressió en concret. A mi almenys, els espais no-mixts ens han servit al llarg del temps en aquest sentit, més d'empoderament i de fer-te forta, i de poder obviar en certs moments les situacions de desigualtat per generar espais on això no intervé. Et permet a tu agafar posicions que d'una altra manera t'és més difícil, com per exemple en qüestions jeràrquiques, en qüestions molt definides, com "muntem una manifestació, qui fa què?", rols i etc.

Què passa? Que crec que tot el que té de bo també ho té de dolent, en el sentit que si abuses d'aquesta tàctica, arriba un moment on hi ha una diferència tan gran entre l'entorn mixt i el que està passant en l'entorn no-mixt, en l'àmbit d'emancipació en qüestió de gènere i sexe, i en la resta de l'entorn no s'estan treballant aquestes qüestions, que és un problema, perquè al final vivim en societat i volem viure en societat, i jo no vull viure només amb dones, jo vull viure amb tothom, i més avui en dia quan la categoria de sexe/gènere està tant en qüestió. Llavors, a mi m'interessa que la gent es pugui identificar amb el que cregui i poder conviure amb això i entendre el que és la masculinitat i la feminitat hegemòniques i el mal que ens fan, que això és un altre tema, més que distingir la gent pel sexe.

Així doncs, crec que allò no-mixt té coses molt útils, però, per altra banda, si se n'abusa i es converteix en un fi en si mateix, pot acabar perjudicant.

Com veus la situació de la dona en l'anarquisme o l'anticapitalisme en general ara i uns anys enrere? Creus que sempre hi han sigut acceptades?

Jo crec que ha canviat amb els anys. La meua vida és molt curta encara, no pots tampoc avaluar. Jo crec que quan parlem amb companyes que vam començar a militar en el feminisme quan teníem menys de vint anys, i comparar amb ara, la societat ha canviat molt. No només en els àmbits anticapitalistes. Que a vegades es fa molta diferència amb els àmbits anticapitalistes o de lluita propis i la resta de la societat i al final som societat, és una mica el mateix.

Per mi el millor és que s'ha *dessencialitzat* o s'està intentant *dessencialitzar* bastant el gènere. El sistema sexe/gènere s'està posant molt més en qüestió que en el moment en què nosaltres vam començar a militar, que era molt més identitari. Jo fins i tot ara penso que és massa identitari, però és que en el moment en què nosaltres vam començar era molt identitari perquè també necessitàvem donar un cop de puny a la taula perquè no hi havia gaire espai per parlar segons quines qüestions, denunciar segons quines coses significava conflictes molt grans. Llavors sí que les tàctiques eren unes altres, per mi ara hi ha una situació molt diferent. Això no vol dir que, per exemple, en l'àmbit estructural el sistema sexe/gènere està en un moment molt greu, en el sentit que hi ha una volta al reaccionari, conservador, a tota l'evolució que s'ha fet, a tota l'emancipació que s'ha fet hi ha una volta en contra. Després, en l'àmbit econòmic, la precarització de les feines feminitzades, el tema de cures, està en un nivell molt crític.

Per què creus que dins dels ambients d'esquerres hi ha hagut reticències cap al moviment feminista?

Bé, hi ha hagut reticències i no. Depèn des d'on també has militat. Primer, per mi el feminisme no és el feminisme, o sigui, hi ha molts feminismes, això per començar. De vegades quan es parla del moviment feminista em produeix molt conflicte perquè parlant amb altres noies que han militat en el feminisme hem militat en espais molt diferents, amb perspectives feministes molt diferents, i en relació amb els espais mixts on militàvem, jo sempre he militat en el feminisme autònom, però sempre he estat militant en espais mixts llibertaris, o autònoms, o de coordinació anticapitalista àmplia, sempre ha sigut imprescindible, si no no tenia sentit. Per mi el feminisme té sentit en el pla que és una perspectiva que ha d'anar acompanyada de projectes

més amplis, de projectes més integrals, si no hi ha el perill com estem veient, que el neoliberalisme s'ha apropiat del feminisme. Llavors, no és un bolet, diguéssim. És una perspectiva que ha d'anar interseccional amb altres qüestions, amb qüestions de classe... pel feminisme com jo l'entenc ha de ser de classe, ha de ser no-punitiu, ha de ser no-puritanista, no-essencialista... totes unes qüestions, sinó jo no m'hi identifico. Igual que no comparteixo objectius polítics amb el feminisme abolicionista, dins de l'abolicionisme, llavors, també hi ha molts corrents. Crec que en l'esquerra hi ha moviments revulsius, com n'hi ha hagut sempre quan confrontem desigualtats a la interna dels mateixos moviments. Davant l'heterogeneïtat dels moviments anticapitalistes o d'esquerra, s'intercalen moltes desigualtats, molts sistemes d'opressió estan actuant allà igual que en la resta de la societat.

Quan mirem cap a dins i posem en qüestió quins són els propòsits polítics que hem de tenir per persones que estem travessades per diferents sistemes d'opressió, sempre hi ha conflicte, cert conflicte d'interessos, cert conflicte estratègic també, vull dir que és normal. Quan s'apunta cap a la interna i s'assenyala contradiccions internes molt fortes, sempre passa que hi ha una reacció des de dins. De vegades també hi ha una part que assumeix aquesta contradicció i la porta més enllà, que sort n'hem tingut i per això ara s'està on s'està.

Ara que mencionaves l'abolicionisme, què en penses?

De prostitució parlem?

Sí.

I treball sexual. Bé, ara hi ha hagut molt debat. Per mi el feminisme ha de ser un feminisme que aposti per l'emancipació i la llibertat sexual, llavors, primer en el pla més de la sexualitat ha de ser un feminisme que pensi més en el plaer i en la sexualitat en un sentit emancipador que en un sentit restrictiu, de pors, de riscos, que evidentment estan allà, però crec que no han de ser el far. Després, ha d'impulsar que la sexualitat sigui àmplia, sigui diversa, no estigui tan categoritzada i normativitzada.

Per una altra banda, en el pla econòmic, són treballadores, les treballadores sexuals són treballadores, i com a treballadores s'han de defensar els seus drets igual que defensem els nostres, treballant al camp, a l'hostaleria o on sigui, una qüestió bàsica de solidaritat de classe obrera, d'estatus de treballadores que és imprescindible... A

part, el tema de l'agència i l'autonomia de les persones. O sigui, no soc ningú per dir-li a una altra persona què ha de fer amb la seva vida, de quina manera ha d'aconseguir diners, més en un sistema on tots vivim xantatge a l'hora d'explotar la nostra força de treball. Llavors la manera com ens explotem i venem la nostra força de treball per mi no hauria de ser objectiu d'un moviment polític, posar en dubte això, sinó donar-nos suport per garantir que tinguem el màxim de drets i llibertats.

Per tornar així al principi pot pesar en exemples d'aquesta discriminació dins les mateixes organitzacions d'esquerres?

Sí, molts. Però és que crec que hi ha hagut una obsessió amb això i això ho vivim constantment les dones, ho vivim a casa, ho vivim a la feina, ho vivim a l'escola, a tot arreu. Llavors, crec que és il·lús pensar que en els llocs on ens autoorganitzem amb gent no passarà això. És evident que passa. El que hem de fer és veure com anem millorant perquè cada cop passi menys, però crec que hi ha hagut un problema dins del feminisme que és aquesta obsessió amb focalitzar en els comportaments individuals.

Jo he vist molts comportaments individuals que no m'han agradat, m'han faltat al respecte, igual que segurament jo n'he tingut amb altra gent, és veritat que en l'àmbit de desigualtat de gènere, en l'àmbit de masclisme, hi ha molts d'aquests tipus de comportaments a la interna dins dels nostres moviments; des de "tu no pots fer això", de funcions i rols com molt normativitzats, i que hi ha com un imaginari on sembla que tu només puguis accedir a certes funcions, de comportaments paternalistes cap a tu de "no et fiquis a primera línia aquí la manifestació que et pot passar alguna cosa" o "tu no facis això perquè no suportaràs tanta feina", coses d'aquestes n'hi ha milers. N'hi ha hagut moltes, però crec que és important sanar-les a la interna i poder-ne parlar, més que de seguida ficar-nos les mans al cap i generar alarmisme. Preguntar-nos per què passen aquest tipus de comportaments, per què ens relacionem així, que hi ha una estructura, hi ha un sistema que fa que ens relacionem així, més enllà de la voluntat individual. Evidentment, hi ha un tema de responsabilitat individual, però mai pot passar per sobre de la responsabilitat col·lectiva a l'hora de canviar l'estructura.

No sé, crec que hi ha hagut com molta exaltació d'això i sí que estic d'acord que passa, i que continua passant, a mi em passa menys des que vaig començar a militar. Això no es contempla, però jo quan vaig començar les noies parlaven poc a

les assemblees. Ara? Mare de déu. És molt *mainstream* el feminisme ara mateix, això no vol dir que les posicions materials siguin les que volem, però crec que igual hauríem de desfocalitzar més els comportaments individuals.

Com es tracta el tema LGTBI en els llocs en els quals has militat?

Depèn. Jo he viscut un temps aquí Manresa i amb vint-i-tres anys o així me'n vaig anar a Barcelona, i vaig entrar molt directament a militar a un moviment autònom, al moviment feminista autònom, i era moviment feminista autònom amb un alt component LGTBI. A Barcelona jo vaig redescobrir tot el tema de la sexualitat perquè aquí Manresa, jo tenia vint anys, i hi havia bàsicament heteronormativitat. Després hi havia "aquell que no sé què", "aquella que no sé què", però no era una qüestió que travessés el moviment. O sigui, no se'n parlava, més que res, estava com negat. A la Tremenda en vam començar a parlar, per exemple, va ser un dels temes, la sexualitat, que ens preocupava i en vam parlar i va ser *xulo* i després jo ja vaig anar cap a Barcelona i se'm va obrir tot un món. A Barcelona hi havia gent que portava experiències de lluita de molts anys enrere amb aquesta qüestió.

En el moviment anarquista, quan vaig arribar a Barcelona, també era bastant de 0. Era un tema bastant obviat. Jo crec que als 2000 no tenia la importància que se li dona ara ni estava visibilitzat de la mateixa manera ni molt menys. Dins de l'anarquisme hi ha hagut una actitud bastant rànica amb les qüestions de sexualitat no-normativa. En els últims anys, jo quan vaig arribar a Barcelona també unes companyes van reeditar el llibre *Scum*, un manifest de Valerie Solanas als anys setanta, que va generar molt rebombori, de feminisme radical. Van fer una reedició, van intentar posar sobre la taula dins de l'anarquisme totes aquestes qüestions d'una manera una mica provocadora, conflictiva. Va ser quan les vaig conèixer, que després han sigut el meu grup d'afinitat en el feminisme fins ara i va haver-hi molt rebombori dins de l'anarquisme, i va haver-hi el que deies abans, moltes reticències. El que passa quan toques temes d'aquests, que va haver-hi moltes reticències a donar-nos lloc i a voler assumir aquest tipus de debats. Es va aconseguir i és veritat que en els últims anys ha canviat molt això. La qüestió d'alliberament sexual i de gènere jo crec que en els últims anys ha sigut d'allò més espectacular que he vist, perquè crec que en molt poc temps s'han assolit uns nivells de visibilitat molt bèsties.

Després, en l'àmbit de com interseccionalitat en els moviments, per exemple, aquí la XEPC és un tema que costa. Hi és, perquè hi ha molta gent que expressem d'una manera molt evident aquesta heterogeneïtat, i ja no es dona tant per suposat la normativitat, però vam fer una formació, per exemple, un dia i va ser molt *guai*. Jo crec que són temes que s'han d'atrevir a tocar no només dins dels col·lectius feministes que és l'aposta que s'ha fet, sinó que s'ha de dir "ens ajuntem aquí nois i noies de totes les edats i d'orígens diferents i anem a parlar de què és sexe, què és gènere, què és sexualitat, com vius tu ser noia, cap a quins cossos sents atracció". Fiques sobre la taula tot de qüestions i al·lucines quan parles amb tothom i crec que ara poder estar en aquests passos, sortir d'aquesta mena de refugi, per poder lluitar aquestes coses i poder amplificar-ho és un avenç molt important. Crec que ha millorat molt.

Què en penses dels avenços que, dins d'un sistema capitalista com el que vivim, s'han aconseguit gràcies al moviment feminista?

O sigui, en el moment actual de què gaudim?

Gràcies al feminisme.

Ostres, moltes coses. Per exemple, això nosaltres ja ho donem per suposat, però ma mare en parlava quan elles eren joves, el tema de l'autonomia econòmica era crucial. Nosaltres ara ja donem per suposat que podem treballar, podem tenir la nostra llibreta al banc, però a la seva època, per exemple, això era molt *fortut*, el tema de l'autonomia econòmica... És que és complicat perquè jo penso a la classe mitjana diguéssim d'aquí, sí, això ara ho gaudim, i ha sigut gràcies al moviment feminista. Què passa? Que moltes companyes migrants amb qui jo milito que arriben aquí, això no ho gaudeixen encara. O sigui, hi ha un nivell de precarització tan bèstia a la gent migrant sense papers que també provoca una falta d'autonomia dins del nucli familiar, que es tradueix a una dependència cap a l'home. Llavors, segons de quins sectors parlis, estem gaudint més o menys d'aquests avenços. Jo crec que són molt importants i n'hi ha hagut molts. Des de salut sexual, salut reproductiva, és espectacular en els últims anys el que s'ha avançat. Abans a les nostres mares no els explicàvem res.

Després hi ha altres qüestions en l'àmbit econòmic, en tema de feines feminitzades i tal, crec que és bo que hi està havent molta autoorganització ara, de treballadores.

Igualment, crec que no s'ha avançat gaire. Hi ha un problema molt greu i també hem focalitzat el feminisme en certes qüestions i l'hem deixat de banda en altres que són molt crucials. És veritat que s'ha avançat, ara hi ha hagut una ratificació del conveni de treballadores de la llar i cures que van aconseguir elles lluitant en l'àmbit europeu, però a efectes pràctics tampoc les treu d'on estan. Llavors, crec que el feminisme ens ha portat molts avenços, moltíssims, vull dir que els hem obtingut nosaltres lluitant, però crec també que ara estem en un moment d'estancament i crec que el feminisme ha tocat sostre ara. Ha tingut un moment de...

2018, 2019... Hi va haver aquell *boom*.

Sí, va ser el *boom*. De fet, ara hi ha súper poca gent que dius que ets feminista i et mira malament, és bastant hegemònic. El que passa és que hi ha d'haver un canvi d'estratègia. La veritat és que la qüestió sexe/gènere continua sent un conflicte social i continuem tenint un problema en aquest sentit i si volem anar més enllà d'això, hi ha d'haver un canvi estratègic dins de la mateixa organització de si es requereix una autoorganització com a moviments feministes o comença a fer falta, que és la meua opinió, que la resta de moviments socials i polítics que hi ha, realment, la perspectiva feminista els atravesi i que el feminisme es faci de tots i de totes, perquè jo crec que el pas que s'ha de fer és que el subjecte del feminisme canviï. El que es deia ara és que la dona és el subjecte del feminisme i això ja s'està superant des de fa estona i s'ha de fer aquest canvi estratègic i hi ha un conflicte amb això, dins dels col·lectius feministes. Jo crec que ara estem en un moment d'impàs. Hem aconseguir moltes coses, s'han aconseguir moltes coses històricament i s'ha lluitat molt, però ara hi ha un moment d'estancament i si es pot alliberar la potència que continua havent-hi s'hauran de fer canvis.

Llavors creus que és possible viure en un món capitalista, un sistema capitalista, amb perspectiva de gènere?

Clar, és la gran pregunta. El neoliberalisme s'està nodrint de denúncies feministes, fins i tot. L'extrema dreta utilitza de vegades demandes feministes. Això vol dir que realment portin emancipació, posin en qüestió el sistema sexe/gènere? Per mi no. Però crec que és el que et deia abans, que el feminisme no pot estar no-travessat per altres qüestions. Si no, per mi és un full en blanc. Com jo entenc el feminisme en què jo milito, que entenc que n'hi ha altres, per mi el meu no és el bo, que això

també... “No, el meu és el que és de veritat el feminisme”, no, hi ha molts feminismes. En el que crec jo ha de tenir perspectiva de classe, si no la té, a mi no em serveix. Llavors et contestaria que no, no pot existir un feminisme dins d'un neoliberalisme, en el feminisme en el que crec jo. Altres feminismes? Sí. Hi ha feminismes liberals que funcionen perfectament amb el neoliberalisme o que els hi són funcionals almenys. Si tu creus en un feminisme on només aconseguiràs drets per una classe mitjana instaurada, amb fums d'ascendir només i de no vetllar per una redistribució de la riquesa sinó per un benefici propi... Hi ha empresàries que es diuen feministes. Llavors, crec que el feminisme perquè no pugui ser captat totalment pel neoliberalisme com a lluita ha de tenir objectius i ha d'estar creuat amb altres objectius polítics, Si no té sentit.

Bé, les preguntes s'acaben aquí, si vols afegir alguna cosa?

(Riu). El col·lectiu on vaig militar a Barcelona abans de tornar aquí, ara fa quatre anys, vam muntar un col·lectiu que es deia projecte X, ara està mig penjat, era un col·lectiu on no ens descrivíem per qüestions de sexe/gènere. Era un col·lectiu feminista i nosaltres vam començar a entendre que en el feminisme hi ha d'haver adscripció ideològica, o sigui, hi ha d'haver unes finalitats polítiques més que ser un subjecte en concret. Doncs militava aquest col·lectiu i va generar moltes reticències, part del feminisme es va veure com ofès, com, “què esteu fent? Us esteu carregant el feminisme per dins”, hi va haver bastant merder. Al cap d'un temps la cosa s'ha posat una mica més a lloc. Després, també hi va haver molt merder perquè vam fer una crítica a l'abordatge de les violències de forma punitiva. Vam fer una crítica al punitivisme i això també ha sigut un debat en els últims anys que ha generat molt conflicte a la interna del moviment feminista. Crec que l'abordatge de les violències, ara que estic a AAMAS aquí, AAMAS no s'entendria si no estigués vinculat a la PAH, al Sindicat, a tota la resta de col·lectius, i aquí que fem molt abordatge a violències, la realitat ens ha confirmat que el feminisme ha de ser antipunitiu, si no és transformador, si no no aconseguixes transformar socialment, només aconseguixes amenaçar i castigar i ja sabem tots que que ens amenacin i ens castiguin no ens serveix fins a un punt, podem estar reproduint conductes de merda eternament perquè no resol.

Llavors, el que és important que crec que ha de tenir el feminisme actual és l'òptica de transformació social, d'anar modificant aquest sistema sexe/gènere i anar

modificant les conductes des d'aquesta lògica, no des d'un tema de criticar individualment tot el *rato* els uns als altres, fer-nos fora dels llocs, acusar-nos no de sé què, sinó de preguntar-nos què no estem fent bé, no tenir tolerància davant d'això, però no tenir tolerància en un sentit de transformem aquestes actituds, no anem a fer-nos merda. Això té uns límits, sempre hi ha d'haver voluntat per això, sempre hi haurà situacions on no hi hagi voluntat per això i s'hauran de prendre decisions dràstiques. Nosaltres aquí intentant fer una praxis de feminisme no-punitiu, se't demostra una realitat que és la minoria de casos aquesta. En la majoria de casos la gent no vol viure malament i la gent no està còmoda en les relacions de domini de violència, encara que les estiguis exercint. Llavors, jo crec que això és important per aconseguir alguna cosa que transformi realment, i ja està.